

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 15 FEBRUARI 1950

No. 1710

• COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.

BERICHT.

Aan de leden van het Nederlandsch Economisch Instituut wordt beleefd verzocht om — voor zover zij dit nog niet deden — de contributie voor het jaar 1950, ten bedrage van f 30 voor het binnenland en f 33 voor het buitenland, vóór 15 Maart a.s. te willen voldoen door storting op postgirorekening No 8408 of op onze rekening bij de Heren R. Mees & Zoonen, alhier.

Leden in België/Luxemburg kunnen de tegenwaarde in francs van het verschuldigde bedrag storten op onze rekening bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening No 260.34.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	123
Sommaire, summaries	123
De toekomst van de Europese staalindustrie door P. J. Justman Jacob	124
De ontwikkeling van de chartale geldcirculatie in Indonesië in het jaar 1949 door H. J. Mánshot	127
De vrachtenmarkt in 1949 door C. Vermeij	129
Proeve van een courantenbudget door G. de Bruyn ..	131
Bedrijfseconomische notities:	
„De echte Hollandse sigaar” door J. Brands	133
Geld- en kapitaalmarkt	136
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Januari 1950 door V. Van Rompuy	137
Statistieken:	
Bankstaten	138
Stand van 's Rijks Kas	138
Indexcijfers van groothandelsprijzen in Nederland	139

DEZER DAGEN

ziet men met bedeesde ogen naar de grote politiek. Daar hoort, binnen het Nederlands kader, de afkondiging van de wet op de bedrijfsorganisatie toe.

Daarbuiten echter is alles nog veel groter. In België heeft men slechts ogen en oren voor de koningsquaestie en het referendum. Al zullen er ook wel zijn die van de, niet zo grootse, cijferreeksen over de ontwikkeling van het economisch leven kennis nemen.

Dat in Frankrijk weer aan grote politiek ruimte wordt verleend is een repeteermotief, zoals het Homerische: „en zij werden er stil van”. Thans heeft Generaal de Gaulle weer een toespraak gehouden, die de schijfjes-schuivers tot nieuwe berekeningen van, langzamerhand voorziene, combinaties kan aanzetten.

Verkiezingspolitiek „in the grand manner” wil in Groot-Brittannië maar niet los komen: alleen het gestelde aantal kandidaten overtreft alle vroegere totalen; en dat bij een geringer aantal zetels. Daar zal veel kleine politiek grote teleurstellingen opleveren. Maar één troost is er. Sir Stafford Cripps heeft ernstig verklaard: „The people have been very good”.

Dat vinden de Duitse sociaal-democraten bepaald niet van de huidige Westduitse Regering. Zij zien, evenals waarschijnlijk die Regering zelf, het aantal werklozen, ook buiten West-Berlijn, voortdurend toenemen. Dat geeft aanleiding tot politiek. Een motie aangaande de plicht tot werkverruiming werd ingediend en aanvaard door een Parlement, dat velen der regeringsgezinden op een critiek moment niet binnen zijn muren vond.

Klein en groot, het zijn slechts relaties. We weten het sinds Swift Gulliver afwisselend tussen de dwergen en de reuzen plaatste. En economisten doen niets anders dan zich oefenen in het zien van verhoudingen.

Zo zien wij naar de Verenigde Staten. Een groot besluit werd daar genomen. President Truman heeft tegen de stakende mijnwerkers de Taft-Hartley Act ingeroepen. Het is alsof Alice het zo gevreesde „off with her head” zelf zou moeten uitspreken. De mijnwerkers echter houden zich groot; zij staken voort. Is de invloed van John Lewis, die opdroeg het werk te hervatten, werkelijk minder groot geworden? Of bespeuren zijn ondergeschikten, naar hun mening, een grote politiek, ook in dit bevel?

De Amerikaanse president wordt zo geplaagd, dat hij dit besluit haast onder het kleingoed kan rekenen. Hij kan, als de kapitein in De Schipbreuk, wel aan zijn raadslieden vragen „of men ook altemet iets van een storm heeft vernomen”. Waarop het antwoord luidt met een zucht: „dat er wel wat van aan schijnt te zijn, volgens het algemeen gerucht”.

De stafchefs der Verenigde Staten schijnen van hun inspectiereis naar het Verre Oosten teruggekeerd te zijn met het advies, dat de aandacht vooral moet worden gericht op de Grote — ook wel Stille — Oceaan. En dat juist na de onoverzienlijke beslissing ten aanzien van de waterstofbom. „Ghi bevet” sprak Reínaert heminnlijk tot Cuwaert de haas: „Hebt ghi coude?”

**BELASTINGCONSULTATIEBUREAU
A. L. F. LEVERINGTON**

Alle belastingzaken

Medewerkers:

E. J. de Boer, Oud-Insp. d. Bel.
D. Sweepse, Oud-Ontv. d. Bel.
Mr. Dr. B. J. F. Steinmetz, Bel. jur.
N. A. Schol, Cand. Notaris.

Amsterdam:

1e Helmersstr. 95 - Tel. 85508

Haarlem:

Ged. Oude Gr. 11B - Tel. 12468

LOCOMOTIEF

**ZEER OUDE
GENEVER**

In het
middenpunt
der belangstelling
staan momenteel

PENSIOENVERZEKERINGEN

voor personeel

AMSTLEVEN

geeft U alle gewenste adviezen

**N.V. AMSTERDAMSCH E MAATSCHAPPIJ
VAN LEVENSVZERKERING**

Nieuwe Spiegelstraat 17

Amsterdam-C.

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Ondernemingen, die het beste leidende personeel zoeken, speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek „Vacatures“. Het aantal reacties, dat deze annonces tengevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend: begrijpelijk, omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert. Opdrachten voor het volgend nummer dienen 20 Februari a.s. in ons bezit te zijn.

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

COMMANDITAIRE VENNOOTSCHAP

**Nationaal Bezit van Aandeelen
Wm H. Müller & Co.**

GEVESTIGD TE ROTTERDAM

**Uitgifte van 27,300 gewone
commanditaire aandelen,**

elk groot nominaal f 100.— aan toonder,

delende in de winst van 1 Januari 1950 af, op welke aandelen steeds zonder enige korting dezelfde uitkeringen zullen worden gedaan als op de commanditaire aandelen in de C. V. Wm H. Müller & Co.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor houders van gewone commanditaire aandelen der C. V. Nationaal Bezit van Aandeelen Wm H. Müller & Co. resp. van commanditaire aandelen C. V. Wm H. Müller & Co., openstellen op

Maandag 20 Februari 1950,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

te AMSTERDAM ten kantore van:

**Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.,
Labouchere & Co. N.V.,**

te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE ten kantore van:

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.,

tot den koers van 132 pCt.,

op de voorwaarden van het prospectus dd. 10 Februari 1950. Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

**Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.
Labouchere & Co. N.V.**

Amsterdam, 10 Februari 1950.

**EERSTE NEDERLANDSCHE
Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.**

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT — BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale beparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

P. L. Justman Jacob, *De toekomst van de Europese staal-industrie.*

Een bespreking van de studie van het secretariaat van de E.C.A. te Genève over „European steel trends in the setting of the market”. Gesteld wordt, dat te eenzijdig de aandacht wordt gevestigd op de meest spectaculaire, maar ten dele aanvechtbare en in zeker opzicht zelfs bepaald verwarrende conclusie, dat in 1953 Europa een staalsurplus zal hebben van 6 à 8 mln ton. Het is waarschijnlijk, dat in het rapport, wat de toestand in 1953 betreft, voor West-Europa de productie te hoog en de consumptie te laag is geraamd, terwijl voor Oost-Europa zowel de productie als het verbruik te hoog zijn getaxeerd. Het rapport raamt een surplus aan staalcapaciteit in 1953, maar de productiecapaciteit voor plaatmateriaal zal niet te groot zijn volgens het rapport. De belangrijke vraag, welke dan de groepen van walsrijproducten zijn, waarvoor een overmaat aan capaciteit wordt gevreesd, wordt echter niet aangeroerd. Deze lacune wordt duidelijk voelbaar, waar betoogd wordt, dat de Europese staalindustrie haar concurrentiekracht zo hoog mogelijk moet opvoeren en anderzijds gepleit wordt voor een beperking der investeringen ter voorkoming van overcapaciteit. Deze twee desiderata, zo absoluut gesteld, zijn niet verenigbaar.

H. J. Manschot, *De ontwikkeling van de chartale geld-circulatie in Indonesië in het jaar 1949.*

In grote lijnen wordt geschetst, hoe de chartale geld-circulatie in Indonesië zich in 1949 naar omvang en samenstelling heeft ontwikkeld en voorts, welke factoren deze ontwikkeling in het bijzonder hebben beïnvloed. In de samenstelling van de chartale geldcirculatie, voor zover betrekking hebbende op de in het Federale gebied door de Voorlopige Regering en door De Javasche Bank uitgegeven ruilmiddelen, is in 1949 geen principiële wijziging gekomen. De stijging van de chartale circulatie heeft zich in 1949 onverminderd voortgezet. Eind December 1949 bedroeg het netto totaal aan chartaal geld in Indonesië — voor zover uitgegeven door De Javasche Bank en door de Regering van Indonesië — f 2.015 mln. Tegenover een toeneming in 1948 met 17,1 pCt staat voor 1949 een stijging met 18,7 pCt.

C. Vermey, *De vrachtenmarkt in 1949.*

In de annalen der scheepvaart zal 1949 te boek staan als het jaar der kentering. Aanvankelijk bewogen de vrachten zich nog op alleszins redelijk peil. In April wijzigde het beeld zich echter. De terugslag op de vrachtenmarkt deed zich het eerst gelden in de transatlantische sector; het duurde niet lang of ook elders liepen de vrachten tengevolge van verminderde vraag terug. Ter illustratie van de neerwaartse richting van het vrachtenpeil wordt een globaal overzicht van de trend der vrachten in enkele der voornaamste sectoren van de vrachtenmarkt gegeven. De moeilijkheden, waarmee het rederijbedrijf ook in 1949 te kampen had, zijn o.a. de hoge bouwkosten, de dure exploitatie (verhoging der oliebunkerprijzen en stijging havenkosten in „dollar”-havens als gevolg van de devaalatie!) en het oponthoud in los- en laadhavens.

G. de Bruyn, *Proeve van een courantenbudget.*

In dit artikel wordt getracht enig inzicht te verkrijgen in de mogelijkheden voor een nieuw dagblad of voor de herverschijning van een dagblad, hetwelk sedert het einde van de tweede wereldoorlog niet meer is uitgegeven. Daartoe wordt getracht een begroting op te stellen, welke aansluit op de veronderstelling van een oplage van 50.000 exemplaren. Belangwekkende indicaties voor het budget van een dagblad zijn: de kwantitatieve verhouding van redactionele stof tot de advertentiekolommen, het aantal advertentiepagina's op zich zelf, de abonnementsprijs, de oplage en de advertentietarieven.

SOMMAIRE.

P. L. Justman Jacob, *L'avenir de l'industrie de l'acier européenne.*

L'auteur qui commente le rapport du C.E.E., argue qu'une attention trop exclusive a été vouée à la conclusion, la plus spectaculaire, mais partiellement controversable et d'un certain point de vue même confuse, que l'Europe connaîtra en 1953 un surplus d'acier de 6 à 8 millions de tonnes. Il est probable que la production de l'Europe occidentale a été estimée trop haute et sa consommation trop basse tandis que et la production et la consommation de l'Europe orientale ont été surestimées.

H. J. Manschot, *Le développement en 1949 de la circulation de l'argent en Indonésie.*

L'auteur esquisse en grandes lignes le développement et l'évolution de la circulation de l'argent en Indonésie pendant 1949. Il expose quels facteurs ont influencé principalement ce développement.

C. Vermey, *Le marché du fret en 1949.*

Un revirement s'est produit sur le marché du fret en 1949. Le contre-coup a commencé dans le secteur „trans-atlantique”. L'auteur donne un aperçu des phases successives du fret dans quelques secteurs principaux du marché.

G. de Bruyn, *L'étude du budget d'un journal.*

Dans cet article l'auteur essaie d'approfondir les possibilités de créer un nouveau journal ou de faire réapparaître un quotidien qui n'a plus été édité depuis la fin de la dernière guerre.

SUMMARIES.

P. L. Justman Jacob, *The future of the European steel-industry.*

Discussing the study of the E.C.E. the writer states that this is too one-sided in drawing attention to the most spectacular, but partially questionable and to a certain extent even decidedly confusing conclusion that Europe will have a steel surplus of 6 to 8 million tons in 1953. It is believed that the estimated Western European production is too high and the consumption too low, while in the case of Eastern Europe both the estimated production and consumption are probably too high.

H. J. Manschot, *The development of the cash money circulation in Indonesia in 1949.*

A rough outline of the development of the extent and composition of the cash money circulation in Indonesia, and of the factors which had a particular influence on this development.

C. Vermey, *The freight-market in 1949.*

The freight-market showed a turn in 1949. The repercussion was first noticeable in trans-atlantic traffic. A review of the freight trends in some of the principal sections.

G. de Bruyn, *Newspaper budgets.*

The writer examines the possibilities for a new daily or for the re-appearance of a daily that has not been published since the end of World War II.

DE TOEKOMST VAN DE EUROPESE STAALINDUSTRIE.

Het E.C.E.-rapport over de Europese staalindustrie.

Kortgeleden is een uitvoerige studie van het Secretariaat van de E.C.F. te Genève verschenen over de toekomst van de Europese staalindustrie¹⁾. Het is een met vaart geschreven betoog, waarin, dank zij veelal zeer vernuftige en gedurfde veronderstellingen en vereenvoudigingen, de grote lijn nergens zoek raakt. Voorts boeit het rapport de aandacht doordat de sterk persoonlijke visie, ideeën en idealen der samenstellers duidelijk naar voren komen. Het rapport ademt een geest van strijdvaardigheid en prikkelt dientengevolge niet alleen tot overpeinzing en gedachtenwisseling, maar zonder twijfel ook tot kritiek en tegenspraak. Het is kennelijk met dit doel voor ogen geschreven en het valt dan ook niet moeilijk te voorspellen, dat, als binnenkort de Staalcommissie van de E.C.E. (samengesteld uit experts uit de verschillende landen) weer in Genève bijeenkomt, de discussies over het rapport geenszins dor en droog zullen zijn. In zoverre zal het rapport zeker aan zijn doel beantwoorden. Jammer is echter, dat het Secretariaat de waarde van het rapport als uitgangspunt voor verdergaande vruchtbare discussie en studie geen goed gedaan heeft door kort voor de publicatie een persbericht te lanceren, waarin te eenzijdig de aandacht gevestigd wordt op de meest spectaculaire, maar ten dele aanvechtbare en in zeker opzicht zelfs bepaald verwarrende conclusie, dat Europa in 1953 een staalsurplus zal hebben van 6 à 8 miljoen ton. Het spreekt vanzelf, dat een dergelijk bericht opzien baart en in brede kringen de aandacht trekt. Daardoor wordt echter het gevaar verre van denkbeeldig, dat de komende discussie in Genève en elders te eenzijdig sterk gericht wordt op de nogal onvruchtbare vraag, in hoeverre deze raming juist is, onder vruchtbaarheid van de rest van het rapport met zijn vaak interessante overwegingen en suggesties.

In het onderstaande zal worden uiteengezet, waarom aan de raming van een ruwstaalsurplus van 6 à 8 miljoen ton in 1953 een veel geringere betekenis toekomt, dan uit de tot dusverre verschenen berichten over het rapport zou kunnen worden afgeleid, terwijl voorts een aantal andere, minder bekend geworden, uitspraken van het rapport zal worden besproken.

Het rapport becijfert de Europese staalcapaciteit voor 1953 op 70 miljoen ton (omgerekend op ruwstaal), het Europese verbruik op 58 à 60 miljoen ton en het exportsaldo naar de overige werelddelen op 4 miljoen ton. Het surplus, waarvoor volgens deze ramingen geen markt zou zijn te vinden, bedraagt derhalve 6 à 8 miljoen ton. In de rest van het rapport wordt het meest pessimistische van deze twee cijfers, het surplus van 8 miljoen ton, aangehouden.

De genoemde schatting van de Europese staalproductie in 1953 is ontstaan door de zgn. nationale productieprogramma's voor dat jaar ongecorrigeerd bij elkaar op te tellen. Wat de Oosteuropese landen betreft, doet zich daarbij de moeilijkheid voor, dat men over geen enkel enigszins betrouwbaar gegeven de beschikking heeft. De door het Secretariaat gebruikte ramingen voor de Oost-Europese staalproductie in 1953 zijn hoog en niet geheel overtuigend²⁾.

Voor de Westeuropese landen zijn in het algemeen de nationale productieprogramma's voor 1953 veel beter en ook meer in details bekend. Het is echter tevens een pu-

blik geheim, dat voor een aantal landen deze productie-targets wel wat hoog zijn uitgevallen en in zoverre dus niet reëel zijn. Terwijl volgens deze targets West-Europa (zonder Spanje) in 1953 bij 100 pCt bezetting 58,8 miljoen ton ruwstaal zal kunnen produceren, lijkt het daarom, zelfs als men met de mogelijkheid rekening houdt dat de thans bestaande limiet van 11,1 miljoen ton voor de Westduitse staalproductie wordt herzien, meer waarschijnlijk, dat de totale capaciteit enkele miljoenen tonnen per jaar kleiner zal zijn³⁾.

Wij hebben dus de indruk, dat in het rapport van het Secretariaat van de E.C.E. te weinig aandacht is besteed aan de kloof tussen de nationale productieprogramma's, waarin soms nog wel wat na-oorlogs optimisme verwerkt was en de harde realiteit; die nu eenmaal om de hoek komt kijken, zodra de papieren plannen in werkelijkheid moeten worden omgezet. Daar komt echter nog iets anders bij.

De in het rapport verwerkte nationale productieprogramma's zijn ramingen, die zijn opgesteld ten behoeve van de O.E.E.C. ter beantwoording van de vraag, welke productie bij volledige benutting van de in 1953 beschikbare capaciteit zou kunnen worden verkregen. Daar capaciteit een rekbaar begrip is, zijn de ramingen der verschillende landen niet op een zelfde leest geschoeid. Terwijl een aantal landen, waaronder Nederland, als capaciteit opgegeven heeft de reële productiemogelijkheid, waarbij o.a. rekening wordt gehouden met stilstanden voor ovenreparaties e.d., hebben andere landen een theoretische capaciteit gekozen onder gehele of gedeeltelijke uitschakeling van dergelijke factoren. Zodoende is bijvoorbeeld voor enkele van de grootste productielanden vermoedelijk een theoretische capaciteit genoemd, die circa 10 pCt groter is dan de reële capaciteit.

Zowel voor Oost- als West-Europa zijn er bijgevolg grondige redenen om te verwachten, dat de werkelijke productiecapaciteit in 1953 niet onaanvaardig lager zal zijn dan in het rapport wordt verondersteld.

Thans een enkel woord over de afzetramingen. Het is helaas ondoenlijk om in het kader van een tijdschriftartikel de uitgebreide en vaak verrassend vernuftige beschouwingen en berekeningen over de afzetmogelijkheden in 1953 volledig tot hun recht te doen komen. De schattingen zijn gebaseerd op de veronderstelling, dat 1953 voor Europa een jaar van full employment zal zijn. Becijferd wordt, dat de Europese consumptie dan 58 (à 60) miljoen ton zal zijn en dat Europa een exportsaldo van 4 miljoen ton zal hebben. Het rapport erkent daarbij, dat een raming van de consumptie en de export voor een nog zo ver verwijderde toekomst veel minder exact is dan de overeenkomstige schatting van de productiecapaciteit.

Terwijl het niet mogelijk is hier de bij het opstellen der consumptieramingen toegepaste berekeningsmethoden te bespreken, is het echter wel mogelijk de resultaten daarvan op hun waarschijnlijkheidsgehalte te toetsen. Dit kan namelijk geschieden door de verbruiksraming voor 1953 te splitsen voor Oost-Europa, West-Europa (en Spanje) en vervolgens te vergelijken met verbruikscijfers uit het verleden. Het valt te betreuren, dat het rapport niet zelf deze betrekkelijk eenvoudige controle op de eigen conclusie heeft gegeven.

Het resultaat van deze toetsing is in de volgende tabel samengevat⁴⁾.

¹⁾ Om een vergelijking met in het verleden behaalde productie mogelijk te maken, zij verwezen naar de volgende cijfers betreffende de ruwstaalproductie van West-Europa, in mln ton, 1929: 48,2; 1937: 51,3; 1939: 53,2; 1949: 48,2; 1953: 58,8?

²⁾ Ter toelichting van de tabel zij nog vermeld, dat de totale verbruikscijfers voor elk der drie jaren, mitsgaders de splitsing voor 1953, aan het rapport zijn ontleend. De splitsing voor 1929 en 1937 beruist in hoofdzaak op statistisch materiaal ontleend aan officiële publicaties. In het rapport is de Russische zone van Duitsland voor de na-oorlogse jaren bij Oost-Europa en daarvoor bij West-Europa gerekend. Om de cijfers voor de bovengenoemde tabel vergelijkbaar te maken, moest ook voor 1953 de Russische zone bij West-Europa worden geteld.

¹⁾ „European steel trends in the setting of the world market“.

²⁾ De ruwstaalproductie van deze groep van landen bedroeg in 1939 (excl. Oost-Duitsland) 5,1 miljoen ton, terwijl het rapport de productie in 1948 (incl. Oost-Duitsland) taxeert op bijna 6,4 miljoen ton. Om de in het rapport opgenomen productieraming voor 1953 ad 10,5 miljoen ton mogelijk te maken, zou in de jaren tussen 1948 en 1953 de capaciteit van de staalindustrieën van deze landen met meer dan 50 pCt van de in 1948 aanwezige capaciteit, moeten worden uitgebreid.

Staalverbruik	in miljoenen tonnen ruwstaal			in kg per hoofd der bevolking		
	1929	1937	1953	1929	1937	1953
West-Europa	40,1	46,2	47,4	153	168	158
Oost-Europa	3,9	4,3	9,6	41	40	100
Spanje	1	(0,2 ¹⁾)	1	43	— ¹⁾	33
Totaal	45	50,7	58	116	123	136

¹⁾ burgeroorlog.

Deze cijfers doen duidelijk zien, dat de samenstellers van het rapport door uitsluitend te letten op Europa als totaliteit over het hoofd hebben gezien, dat de splitsing van hun resultaat tussen Oost- en West-Europa tot onwaarschijnlijke verbruikcijfers voert. Voor West-Europa is hun raming in het licht van oudere verbruikcijfers aanzienlijk te laag. Het is immers niet aan te nemen, dat, als 1953 een jaar van full employment is, het staalverbruik per hoofd der bevolking lager zal zijn dan in 1937. Bij een verbruik per hoofd der bevolking gelijk aan dat in 1937 zou het staalverbruik in West-Europa in 1953 circa 50,4 miljoen ton in plaats van de bovengenoemde 47,4 miljoen ton bedragen. Voor Oost-Europa rijst op grond van de bovenstaande tabel de vraag, of het wel mogelijk zal zijn in een paar jaar het verbruik in deze landen op te schroeven tot circa 100 kg per hoofd der bevolking.

Samenvattend kan worden geconcludeerd, dat het waarschijnlijk is, dat in het rapport, wat de toestand in 1953 betreft, voor West-Europa de productie te hoog en de consumptie te laag is geraamd, terwijl voor Oost-Europa zowel de productie als het verbruik te hoog zijn getaxeerd.

De bovenstaande overwegingen (en enige hier niet nader toegelichte kanttekeningen bij de exportramingen van het rapport) zijn het geweest, die ons er toe brachten om in het begin van dit artikel te zeggen, dat de raming van een surplus van 6 à 8 miljoen ton aanvechtbaar is. Wij schreven echter voorts, dat deze raming in zeker opzicht ook bepaald verwarrend is. Het is nu tijd om deze opvatting nader te staven en dit biedt ons dan tevens de gelegenheid om verder in te gaan op een van de meest interessante hoofdstukken van het rapport, namelijk het hoofdstuk, dat is gewijd aan de zgn. platte producten ⁵⁾.

Vervaardiging op technisch en economisch verantwoorde wijze van walsenproducten is zonder specialisatie niet mogelijk. Het is voor de meeste groepen van walsenproducten bovendien voor een rationele productie nodig, dat deze gespecialiseerde eenheden vrij groot zijn (geïntegreerde bedrijven, omvattende hoogovens, een staalfabriek en walsenrijen voor bepaalde producten ⁶⁾).

Dit heeft tot gevolg, dat een eenheid, die is gebouwd voor de vervaardiging van bijvoorbeeld zware en middelzware profielen, rails e.d. niet kan worden gebruikt voor de productie van andere artikelen, zoals bijvoorbeeld dikke of dunne plaat. Het is derhalve zeer wel denkbaar, dat de technische en economische ontwikkeling van een groep van walsenrijproducten geheel anders verloopt dan die van andere groepen. Dit verschijnsel doet zich inderdaad thans in Europa zeer duidelijk voor, dank zij de vergaande ontwikkeling met verstrekkende gevolgen, die zich op het gebied van het platte materiaal en meer in het bijzonder ten aanzien van dunne plaat en blik bezig is te voltrekken.

Deze ontwikkeling is een uitvloeisel van de revolutionering van de fabricage van dunne plaat en blik in de dertiger jaren in Amerika. Naast de bestaande weinig geme-

⁵⁾ Platte producten is het verzamelbegrip voor dikke, middeldikke en dunne platen, blik, bandstaal e.d.

⁶⁾ Het rapport wijst er terecht op, dat het dientengevolge alleen voor landen met een totale staalproductie van 2½ miljoen ton of meer mogelijk is om op economische wijze alle groepen van walsenrijproducten te vervaardigen. Wij vestigen in dit verband even de aandacht op de onjuiste weergave van deze uitspraak in het nummer van „E.-S.B.“ van 11 Januari 1950, blz. 35, ontleend aan „The Investors' Chronicle“ van 7 Januari jl. Deze weergave wekt namelijk ten onrechte de indruk, dat het onmogelijk zou zijn voor een gespecialiseerd bedrijf, dat een capaciteit van minder dan 2½ miljoen ton per jaar zou hebben, om economisch te produceren. Het tegendeel is waar. Met deze passage beoogt het rapport alleen te constateren, dat landen met een staalcapaciteit van minder dan 2½ miljoen ton per jaar er goed aan doen zich te specialiseren op de fabricage van enkele groepen van walsenrijproducten met uitsluiting van de overige groepen.

chaniseerde dunne plaatwalsenrijen (de zgn. handmills) verzezen de zgn. continue breedbandwalsenrijen. Het bleek alras, dat dit nieuwe fabricageproces tot een zeer aanmerkelijke daling der productiekosten leidde, maar bovendien het zeer grote voordeel had, dat platen van veel betere kwaliteit werden vervaardigd dan met de handmill-techniek mogelijk was. Het gevolg was tweeledig. De handmills zijn in Amerika thans vrijwel geheel verdwenen en het verbruik van dunne plaat ging met sprongen omhoog. Van het moment af, dat de nieuwe plaat, laag in prijs en van zeer goede kwaliteit, voor het eerst ter markt kwam, is het aantal toepassingsmogelijkheden op waarlijk verbluffende wijze toegenomen. Dunne plaat en blik werden in weinig jaren de meest gebruikte walsenrij producten in Amerika. Het rapport van de E.C.E. constateert zelfs, dat niet minder dan 46 pCt van het Amerikaanse staalverbruik geschiedt in de vorm van dunne plaat en blik. Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat in Amerika reeds meer dan 30 van deze breedbandwalsenrijen nodig zijn gebleken om de vraag bij te houden.

Het is begrijpelijk, dat de Europese staalindustrie zich na het einde van de oorlog zeer wel bewust was, dat haar door deze ontwikkeling ouderwets geworden dunne plaatwalsenrijen ten dode gedoemd waren en op korte termijn door een aantal continue of semi-continue breedbandwalsenrijen moesten worden vervangen.

In het hoofdstuk over het platte materiaal wordt zowel de genoemde ontwikkeling in Amerika als de meest waarschijnlijke gang van zaken in Europa geanalyseerd. Het rapport komt daarbij tot de conclusie, dat de thans in Europa in aanbouw of in voorbereiding zijnde continue en semi-continue breedbandwalsenrijen tezamen net voldoende capaciteit zullen bezitten om bij verdringing van de oneconomische handmills de sterk stijgende vraag naar dunne plaat en blik bij te kunnen houden ⁷⁾. Ook wat de overige platte producten betreft, komt het rapport tot de slotsom, dat er geen termen aanwezig zijn om een overproductie te duchten.

Doordat de samenstellers van het rapport overtuigd zijn van een surplus aan staalcapaciteit in 1953, maar evenzeer overtuigd zijn, dat de productiecapaciteit voor plaatmateriaal niet te groot zal zijn, rijst hier de voor de praktijk belangrijke vraag: welke zijn dan de groepen van producten, waarvoor een overmaat aan capaciteit wordt gevreesd? In het rapport wordt deze vraag helaas niet aangeroerd. Wel kan men bevroeden, dat de samenstellers van het rapport daarbij hebben gedacht aan zware en middelzware profielen en rails, en wellicht ook aan lichte profielen e.d., maar dit is toch nog iets anders dan een op feitelijke gegevens gebaseerde analyse van de perspectieven voor deze groepen van producten. De conclusie van het rapport moge verblijdend zijn voor de producenten van de platte producten, maar helpt bitter weinig, als men voorzieningen wil overwegen tegen een surplus elders, zolang men niet weet, waar dat elders is en wat de orde van grootte van een eventueel surplus, gedetailleerd naar de verschillende groepen van producten, zal zijn. Hier ligt dus een vraagstuk, dat om verder onderzoek vraagt.

* * *

Bij de bespreking van de reeds vermelde zgn. nationale productieprogramma's wordt in het rapport de vraag gesteld, in hoeverre op niet-economische motieven een uitbreiding van de staalcapaciteit wordt nagestreefd. Naast enkele factoren, die in de allereerste tijd na de oorlog wellicht een rol kunnen hebben gespeeld (te weinig informatie over elkaars plannen, een overmatig optimisme omtrent de toekomst e.d.) wordt nog een tweetal motieven genoemd, waar wij iets meer over willen mededelen.

⁷⁾ In aanbouw en in voorbereiding zijn: 3 continue breedbandwalsenrijen (1 in Engeland, 2 in Frankrijk); 6 semi-continue breedbandwalsenrijen (2 in België, 1 in Luxemburg, 1 in Nederland, 1 in Italië en 1 in Oostenrijk).

Het rapport vreest, dat verschillende invoerlanden thans trachten een kleine en oneconomische staalindustrie in het leven te roepen, omdat in tijden van schaarste „steel exporters have taken advantage to the maximum of the dire need for steel in importing countries to sell their surplus at the highest possible price”. Er zit ongetwijfeld veel waars in deze laatste opmerking. Wat de oprichting van kleine staalindustriën betreft, blijkt naar onze mening uit de in het rapport vermelde cijfers, dat, in ieder geval in West-Europa, dit streven weinig invloed heeft op de positie van de Westeuropese staalindustrie als geheel. Beperken wij ons tot West-Europa, dan blijkt de gezamenlijke productie in 1953 van die landen, die een staalproductie nastreven, waarop hier door het rapport wordt bedoeld, hoogstens 800.000 ton te zullen bedragen op een totaal van West-Europa van 58,8 miljoen ton⁸⁾. Een nadere beschouwing leert, dat de gewicht in de schaal werpende uitbreidingen niet bij de kleine, maar bij een aantal van de grote productielanden plaatsvinden.

Het tweede hierboven bedoelde motief omschrijft het rapport als de „strategic and security reasons”. Om begrijpelijke redenen onthoudt het rapport zich van een bespreking van deze motieven. Vermoedelijk spelen deze een niet onbelangrijke rol bij bepaalde investeringsprojecten, zowel in Oost- als in West-Europa. Het zal duidelijk zijn, dat men hier te maken heeft met motieven, die de in het rapport sterk aanbevolen investeringscoördinering tussen Oost- en West-Europa voorshands niet erg reëel doen zijn.

Het valt voorts op, dat het rapport geen aandacht besteedt aan het feit, dat een zekere uitbreiding van de capaciteit inhaerent is aan de modernisering en technische verbetering der staalindustrie. Het rapport wijst er met nadruk op, dat de staalindustrie alle middelen te baat moet nemen om de productiekosten tot een minimum te beperken. Uit het voorgaande zal het duidelijk zijn, dat voor dunne plaat en blik een grondige modernisering der installaties thans nodig is. Zo is het ook elders (men denke hierbij o.a. aan het feit, dat de oorlog op dit gebied tot stagnatie heeft geleid), zij het ook in mindere mate. De ervaring leert echter, dat modernisering veelal gepaard gaat met vergroting der capaciteit. Het wil ons voorkomen, dat (in zekere zin) het rapport hier verwarrend kan werken. Enerzijds wordt betoogd, dat de Europese staalindustrie alles in het werk moet stellen om haar concurrentiekracht zo hoog mogelijk op te voeren, anderzijds wordt echter gepleit voor een beperking der investeringen ter voorkoming van overcapaciteit. Deze twee desiderata, zo absoluut gesteld, zijn niet verenigbaar. De in het voorgaande gesignaleerde lacune, ontstaan doordat het rapport niet aangeeft, voor welke groepen van walsrijproducten de investeringen tot overcapaciteit kunnen leiden, wordt hier duidelijk voelbaar.

Tot slot willen wij een overzicht geven van de vijf maatregelen, die het rapport aanbeveelt om een eventuele overproductie te voorkomen.

1. „Co-ordinated measures should be studied and applied in order to increase steel consumption when signs of underconsumption or recession appear”.

Het wil ons voorkomen, dat deze suggestie verdere overweging verdient, ook indien men een vraagteken plaatst bij de uitspraak, dat dit soort maatregelen „can best be studied and decided upon jointly by all European countries”.

2. „Steel investment and production programmes should be co-ordinated in order to ensure an over-all satisfactory level of crude-steel production and an adequate supply in each of the main categories of rolled or drawn steel products”.

Wij zijn met het rapport van oordeel, dat het ter voor-

koming van eventuele oneconomische investeringen gewenst zou zijn, dat „the steel investment programme should be mainly governed by the following factors: location of raw materials, degree of skill and aptitude of the people concerned, location of present and future consumption centres, as well as proximity of loading-ports for overseas exports”. De vraag blijft dan nog te beantwoorden, of de door het rapport aanbevolen coördinering „jointly by steel producers, steel consumers and Governments on an Europe-wide basis” goede mogelijkheden biedt voor een doelmatige selectie der in overweging zijnde investeringen. Voorshands kunnen wij ons moeilijk losmaken van de gedachte, dat een doorbreking van de inter-Europese handelsbelemmeringen een meer doelmatig middel daartoe zou zijn.

3. „Co-operation among European countries should ensure adequate supplies of good-quality and cheap raw materials for steelmaking”.

Blijkens de toelichting keren de samenstellers van het rapport zich met deze uitspraak tegen het zgn. „dual price system” voor de grondstoffen van de staalindustrie.

4. „Wide exchange of information on improvements in steel-producing techniques, on measures taken to increase productivity, etc., should be organized”.

Het wil ons voorkomen, dat voor Europese begrippen de staalindustrie reeds in grote mate overtuigd is van de waarde van een uitwisseling van ervaringen. Een verder voortschrijden in deze richting zou echter wel aanbeveling verdienen.

5. „The evolution of the European and even of the world market situation from the point of view of steel production and consumption ought to be studied periodically so as to determine, in time, factors which might influence the decisions to be taken under 1, 2, 3 and 4 above”.

Wij zijn het met de samenstellers van het rapport eens, dat de regelmatige verzameling en publicatie van tal van gegevens over staalproductie en -verbruik van groot nut zou zijn. De pogingen, die daartoe door het Secretariaat van de E.C.E. worden gedaan, verdienen dan ook medewerking.

* *

Naar aanleiding van de publicatie van het rapport heeft R. E. Asher, U.S. representative to E.C.E., het nodig geoordeeld een verklaring af te leggen. Deze verklaring is vooral van belang, omdat daaruit blijkt hoezeer de standpunten, waaruit men de in het rapport behandelde materie kan benaderen, uiteen kunnen liggen. De reactie van Asher op de raming van het surplus van 6 à 8 miljoen ton is n.l. als volgt: „It does not mean that steel capacity will be too high. It means rather that steel consumption will be too low”. Asher wijst er dan verder op, dat „trade barriers must be swept away so that the most efficient producers can compete in the widest possible market. The general tendency to seek self-sufficiency results in uneconomic, protected industries producing under conditions that discourage consumption”⁹⁾.

Asher zegt in deze verklaring verder: „I do not view this probability of apparent excess capacity as something dangerous or even undesirable. There is no real reason that the steel-consuming industries should not improve their production methods, expand their markets through the reduction of the price of their end products, and thus consume all the steel in sight. I see the „extra” steel as a great opportunity to raise the level of European industrial and agricultural production, to reduce prices, and to pass

⁹⁾ Ter illustratie van de „trade barrier”, gevormd door de invoerrechten, vermelden wij de volgende invoerrechten op dunne plaat en blik:

	- dunne plaat	blik
Engeland	20-25 pCt	20-25 pCt
Frankrijk	16 pCt	18 pCt
Italië	12-14 pCt	13 pCt
Duitsland	8-9 pCt	9-10 pCt
Nederland (Benelux-tarief)	3-4 pCt	0-4 pCt

⁸⁾ De bedoelde landen zijn: Noorwegen, Denemarken, Zwitserland, Griekenland en Turkije. Hierbij moet worden aangetekend, dat in dit totaal ondernemingen begrepen zijn, die, doordat zij zich op bijzondere producten of kwaliteiten hebben toegelegd, beslist niet oneconomisch zijn.

on the benefits to the people of Europe in the form of a higher standard of living.

I trust the E.C.E. Steel Committee will take a similar view when it meets at the end of February".

Ook al is het duidelijk, dat door uitlatingen als „trade barriers must be swept away" de liberalisering van de handel niet naderbij wordt gebracht, toch hebben dergelijke uitlatingen zin, doordat zij een gedachtegang belichamen, die in het rapport onvoldoende tot zijn recht komt. Het wil ons namelijk voorkomen, dat de samenstellers van het rapport voor de volgens hen aanwezige vraagstukken de oplossing te veel zoeken via internationaal commissoriaal overleg en daardoor niet stilstaan bij de mogelijkheid, dat voor de meeste van deze vraagstukken in een geliberaliseerde economie geen plaats meer zou zijn. Omgekeerd ware het echter onjuist om te menen, dat, wat thans onder liberalisering wordt verstaan, te weten de opheffing van een aantal invoercontingen, samen met een eventuele convertibiliteit der valuta's, voldoende zou zijn om tot een werkelijk geliberaliseerde Europese staalindustrie te geraken. Daartoe zou in de eerste plaats nog nodig zijn een verlaging van de in een reeks van ijzer- en staalproducerende landen bestaande protectionistische invoerrechten. Het ware te wensen geweest, dat het rapport aan dit moeilijke, maar belangrijke vraagstuk aandacht had besteed.

Beverwijk.

Drs P. L. JUSTMAN JACOB.

DE ONTWIKKELING VAN DE CHARTALE GELDCIRCULATIE IN INDONESIA IN HET JAAR 1949.

In aansluiting op het in „Economisch-Statistische Berichten" van 26 Januari 1949 gegeven overzicht van de ontwikkeling van de geldcirculatie in Indonesië in de jaren 1947 en 1948 zal in het navolgende worden getracht in grote lijnen te schetsen, hoe deze geldcirculatie naar omvang en samenstelling zich in 1949 heeft ontwikkeld en voorts, welke factoren deze ontwikkeling in het bijzonder hebben beïnvloed. De cijfers per ultimo 1949 zijn mede daarom van bijzonder belang, aangezien zij de stand van zaken representeren wat betreft de geldcirculatie in Indonesië op het tijdstip van de overdracht van de soevereiniteit over dit land aan de Republiek Indonesia Serikat.

De chartale geldcirculatie.

In de samenstelling van de chartale geldcirculatie, voor zover betrekking hebbende op de in wat wij verder zullen noemen het Federale gebied door de Voorlopige Federale Regering en door De Javasche Bank uitgegeven ruilmiddelen, is in 1949 geen principiële wijziging gekomen. Evenals bij de aanvang van het jaar circuleerden ook bij de soevereiniteitsoverdracht nog onveranderd naast elkaar de door de Regering van Indonesië uitgegeven Gouvernementsguldenbiljetten — d.w.z. de krachtens Koninklijk Besluit van 2 Maart 1943 No 1 voor het eerst in 1944 en vervolgens naar gelang de bevrijding van Indonesië voortgang maakte in omloop gebrachte muntbiljetten — het zgn. „Nica-geld" in coupures van f 0,50 t/m f 500 — en de bankbiljetten van De Javasche Bank, wat de laatste betreft ten dele nog emanerende uit emissies van vóór Maart 1942 en ten dele uit de zgn. Noodemissie 1946. Naast deze twee voornaamste categorieën van chartale betaalmiddelen bestond per eind 1949, evenals aan het begin van dat jaar, de circulatie uit zilveren tekenmunten, een zeer beperkt bedrag aan vooroorlogse muntbiljetten, alsmede uit metalen en papieren pasmunt. Hierbij moet worden aangetekend, dat ten aanzien van de zilveren tekenmunten en de metalen pasmunten, voor zover van zilver

vervaardigd, de aanduiding „in circulatie" ietwat euphemistisch aandoet, aangezien men deze munten in het verkeer vrijwel niet meer ziet. In verband met haar intrinsieke waarde worden zij nog slechts voor „hoarding"-doeleinden gebruikt, hetgeen zich ook manifesteert in een niet onbelangrijk agio, hetgeen men bereid is te betalen bijv. voor zilveren tekenmunt boven papieren guldens. Volgens recent ontvangen noteringen bedraagt dit agio ca 100 pCt. Men kan dan ook gevoeglijk stellen, dat behoudens de metalen 1 ct- en 2½ ct-stukken de eigenlijke geldcirculatie in Indonesië momenteel geheel uit papieren betaalmiddelen bestaat.

Bij Staatsblad 1949 No 186, dd. 14 Juli 1949, werd onder intrekking van de Ordonnantie van 2 November 1948 (Stsbl. 1948 No 282) De Javasche Bank bevoegd verklaard tijdelijk over te gaan tot de uitgifte van bankbiljetten van f 0,50, f 1 en f 2,50. Bij het besluit van De Javasche Bank om tot het aanmaken van bankpapier in deze kleine coupures over te gaan, heeft de gedachte voorgezet, dat een terugkeer tot de vroegere verhoudingen op monetair gebied in Indonesië, onder welke in de behoefte aan betaalmiddelen van f 0,50, f 1 en f 2,50 geheel werd voorzien door de zilveren tekenmunt, althans voorlopig niet mag worden gerekend. Hiervan uitgaande en voorts overwegende, dat het van belang moest worden geacht zo spoedig mogelijk weer terug te keren tot een toestand, waarbij de voorziening van de circulatie met papieren betaalmiddelen door één instantie, zijnde de circulatiebank, wordt verzorgd, lag het nemen van bovenomschreven maatregel, welke dus een uitbreiding betekent van de taak van de circulatiebank op het gebied van de verzorging van de circulatie, voor de hand. Tot op heden is door De Javasche Bank van deze bevoegdheid nog geen gebruik gemaakt; wel echter liggen de betreffende biljetten gereed als onderdeel van een geheel nieuwe, alle coupures omvattende, emissie, welke is aangemaakt om te geleger tijd de plaats te gaan innemen van de vier verschillende emissies, waaruit thans de circulatie bestaat.

Hieronder volgen thans allereerst enige cijfers betreffende de circulatie van het chartale geld in Indonesië — voor zover uitgegeven door De Javasche Bank en door de Regering van Indonesië — zoals deze circulatie zich in 1949 heeft ontwikkeld.

Circulatie chartaal geld.

	Jav. Bankbiljetten	Gvts gld.-biljetten	Pas- en tekenmunt	Netto totaal *)
	(in mln guldens)			
31-12-1947	430	862	250	1.450
29-12-1948	715	863	216 *)	1.698
30-3-1949	748	882	220	1.736
29-6-1949	850	890	224	1.851
28-9-1949	894	892	227	1.882
28-12-1949	935	976	230	2.015*)

*) Netto totaal = Javasche Bankpapier plus Gouvernementsguldenbiljetten plus pas- en tekenmunt minus aanwezige circulatiemiddelen in de Landskassen en in de kassen der banken.

*) Horziene raming.

*) Voorlopig cijfer.

De stijging van de chartale circulatie heeft zich in 1949 onverminderd voortgezet. Tegenover een toeneming in 1948 met f 248 mln of 17,1 pCt, staat voor 1949 een stijging met f 317 mln of 18,7 pCt. Zowel in absolute cijfers als procentueel is derhalve het tempo van de stijging, over het gehele jaar 1949 genomen, nog groter geweest dan in 1948. De stijging van de circulatie is onafgebroken geweest, zij het ook, dat per kwartaal zeer grote tempoverschillen vallen waar te nemen; hierop zal nog nader worden teruggekomen.

Terwijl in 1948 de toenemende behoefte aan chartaal geld, voor zover niet liggende in de pasmunt, geheel kon worden gedekt door een additionele uitgifte van Javasche Bankbiljetten, waartegenover de circulatie van Gouvernementsguldenbiljetten vrijwel onveranderd bleef, zien wij in 1949 beide categorieën van betaalmiddelen een belangrijke stijging ondergaan. In afwijking van het

reeds gememoreerde beginsel, om zo spoedig mogelijk weer te komen tot een concentratie van de uitgifte van chartaal geld, ander dan pasmunt, in handen van de circulatiebank, is men derhalve in 1949 opnieuw overgegaan tot het uitgeven van Gouvernementsguldenbiljetten. Technische omstandigheden hebben tot deze beslissing genoopt. Onder invloed van de zich nog steeds uitbreidende behoefte aan circulatiemiddelen dreigde in 1949 andermaal een absoluut tekort te ontstaan aan betaalmiddelen in bepaalde coupures. De ideale oplossing zou zijn geweest, indien De Javasche Bank door een verdere aanmaak van de medio 1947 onder dezelfde schaarste-omstandigheden in omloop gebrachte Noodemissie 1946 — bestaande uit de coupures van f 5, f 10 en f 25 — in dit dreigende tekort had kunnen voorzien. Een verdere aanmaak van deze biljetten bleek evenwel op een dergelijk korte termijn niet te verwezenlijken, terwijl de Amerikaanse firma, welke destijds het Nica-geld had aangeemaakt, wel in staat bleek op zeer korte termijn een belangrijke hoeveelheid van dit papier aan te maken. Noodgedwongen werd toen besloten deze oplossing te kiezen. In Juni 1949 werd de betreffende bestelling geplaatst in de coupures van f 10, f 25 en f 50, terwijl de eerste partijen reeds in Augustus d.a.v. werden afgeleverd. Als gevolg hiervan zien wij de circulatie van Gouvernementsguldenbiljetten, welke in 1948 zich op een niveau van f 860 mln was blijven bewegen, doch daarna in het eerste kwartaal 1949 door een in omloop brengen van de laatste reserves tot f 890 mln was gestegen, in het laatste kwartaal van 1949 plotseling scherp oplopen tot f 976 mln.

Zoals reeds met een enkel woord is aangegeven, vielen er in 1949, wat betreft het tempo van de uitbreiding der geldcirculatie, scherpe fluctuaties waar te nemen. In het eerste kwartaal van 1949 bedroeg de stijging slechts f 38 mln, tegen f 75 mln in het vierde kwartaal 1948 en tegen f 62 mln als kwartaalgemiddelde voor dat jaar. Deze ontwikkeling, welke tenderde in de richting van een zich geleidelijk herstellend evenwicht op monetair gebied, werd in het tweede kwartaal verstoord door een plotselinge toename van de circulatie met f 115 mln. Het is moeilijk hiervoor een alles omvattende verklaring te geven; een bescheiden herstel van een in het verleden steeds waarneembare — als gezond aan te merken — seizoenbeweging in de behoefte aan circulatiemiddelen, naast een toenemende vraag naar Federale circulatiemiddelen in de bij de tweede politieke actie bezette gebieden op Java en Sumatra, kunnen in deze zeker als factoren worden genoemd; volledig zal daarmee het beeld echter vermoedelijk niet zijn. De veronderstelling, dat de uitbreiding der circulatie in het tweede kwartaal althans tot een belangrijk deel als „normaal” kan worden aangemerkt, vindt steun in het feit, dat in het derde kwartaal het tempo der stijging weer veel langzamer wordt — de toeneming bedraagt slechts f 32 mln —, welke zeer gunstige ontwikkeling echter in het vierde kwartaal weer geheel wordt te niet gedaan door een toeneming van de geldcirculatie met niet minder dan f 132 mln. Een niet onbelangrijk deel van deze laatste vermeerdering zal voor rekening komen van de ten uitvoerlegging van de Van Royen-Rum-afspraken, waarvan de financiële consequenties zijn geschat op f 134 mln, terwijl mogelijk ook een zekere extra vorming van kassaldi in Decol in verband met de soevereiniteitsoverdracht een rol zal hebben gespeeld.

Naast het Federale geld dient evenzeer aandacht te worden besteed aan het Republikeins geld in zijn verschillende verschijningsvormen. Vooralsnog dient een bespreking van deze categorie van ruilmiddelen zeer summier te blijven, enerzijds omdat zelfs op dit tijdstip nog geen volledige gegevens beschikbaar zijn over de verschillende soorten Republikeins geld, welke in omloop zijn gebracht, en anderzijds omdat de circulatie van deze ruil-

middelen, wat betreft haar omvang, zich nog geheel aan elke waarneming onttrekt. Als voornaamste categorieën van Republikeins geld kunnen worden aangemerkt:

a. het U.R.I. (Ueang Republik Indonesia), zijnde de betaalmiddelen, welke sedert 1 November 1946 door de Republikeinse Regering te Djokjakarta voornamelijk op Java zijn uitgegeven;

b. het U.R.I.P.S. (Ueang Republik Indonesia Propinsi Sumatera), zijnde de eerste betaalmiddelen, welke door de Republikeinse autoriteiten op Sumatra zijn uitgegeven en welke ook thans aldaar nog in omloop zijn;

c. het U.R.I.P.S.U., zijnde de betaalmiddelen, welke in later stadium speciaal zijn uitgegeven door de Republikeinse autoriteiten in Noord-Sumatra;

d. het U.R.I.T.A., zijnde de betaalmiddelen in later stadium speciaal uitgegeven door de Republikeinse autoriteiten te Tapanoeli;

e. het U.R.I.B.U., zijnde de betaalmiddelen, welke sedert November 1949 speciaal in Atjeh in omloop zijn gebracht door de Republikeinse autoriteiten aldaar.

Van het Uri zou volgens zeer recente, als officieel aan te merken, berichten van de zijde van de Regering van de R.I.S. ca. 4,5 mrd rupiah in omloop zijn gebracht, waarbij echter als vaststaand kan worden aangenomen, dat een niet onbelangrijk percentage hiervan sedert de uitgifte door verschillende oorzaken verloren zal zijn gegaan. Hiertegenover staat echter, dat het Uri op zeer grote schaal is nagemaakt, op zodanige wijze, dat bij biljetten, welke enige tijd in omloop zijn geweest, de originelen en de falsificaten niet zijn te onderscheiden. Een zelfs benaderend juiste raming van de totale omloop van het Uri zal derhalve nimmer kunnen worden gegeven. Omtrent de andere categorieën van Republikeins geld staan nog in het geheel geen circulatiecijfers ter beschikking.

De notering van het Uri op de vrije markt te Batavia bedroeg begin 1949 I.C. f 2,70 per 100 Uri, welke notering nadien geleidelijk inzakte tot 1,30 in Augustus. Door een sterk verminderde aanwendingsmogelijkheid van het Uri, speciaal in West-Java, vond nadien in Batavia geen geregelde handel in Uri meer plaats. In Soerabaja daarentegen werd in October en November het Uri nog verhandeld op basis van I.C. f 0,70 à f 0,75 per 100 Uri. Berichten uit Solo en Djokjakarta tonen daarentegen aan, dat aldaar de koersen van het Uri zich in de laatste maanden van het jaar nog op basis van I.C. f 0,75 à f 1 per 100 Uri bleven bewegen.

Over de noteringen van de verschillende Sumatarupiah's staan weinig gegevens ter beschikking. Volgens recente berichten uit Atjeh zou het Urips aldaar „officieel” I.C. f 0,25 per 100 Urips noteren, terwijl 1 Uriba gelijk zou staan met 250 Urips en derhalve in Federaal geld uitgedrukt I.C. f 0,625 waard zou zijn. In werkelijkheid echter werd voor 100 Urips slechts I.C. f 0,10 betaald en voor 1 Uriba I.C. f 0,40, hetgeen neerkomt op een koersverhouding Uriba-Urips van 400:1.

Zoals reeds met een enkel woord meld, verloor het Uri in de loop van 1949 als circulatiemiddel aan betekenis, zij het ook, dat het, afhankelijk van politieke en andere factoren, in bepaalde gebieden van Midden- en Oost-Java het gehele jaar door het aangewezen ruilmiddel bleef voor de bevolking om haar dagelijkse betalingen mede te verrichten. Naarmate in de verschillende Republikeinse gebieden op Java het economisch verband met het Federale gebied intensiever werd, zowel wat betreft de opneming door eerstbedoelde gebieden van goederen, afkomstig uit de distributie en uit de vrije import, als wat betreft de leverantie aan het Federale gebied van voedingsmiddelen en exportproducten, ontstond als vanzelf een toenemende behoefte aan Federaal geld als circulatiemiddel. Mede door de heropening in begin 1949 van de Agentschappen van De Javasche Bank te Djokjakarta, Soerakarta en Kediri heeft deze ontwikkeling zich zonder moeilijkheden voltrokken. Het zich in de laatste maanden

van 1949 meer en meer concentreren van de Nederlandse troepen op een aantal grote centra en het daarmee overdragen van bestuur en bewaking aan de Republikeinse autoriteiten, heeft op monetair gebied geen gevolgen van betekenis gehad. Het Uri en het Federale geld bleven o.a. in Djokjakarta en Soerakarta naast elkaar circuleren.

In een volgend artikel zal de ontwikkeling van de girale geldcirculatie in Indonesië in het jaar 1949 worden geschetst, waarna de cijfers betreffende de circulatie van chartaal geld en giraal geld zullen worden samengevat. Tevens hopen wij dan in te gaan op de vraag, op welke wijze het Gouvernement van Indonesië zijn begrotingstekorten heeft gefinancierd, teneinde daardoor in staat te zijn de nauwe samenhang tussen de deficit-financiering van de Overheid en de interne monetaire situatie zo scherp mogelijk te belichten.

Amsterdam.

H. J. MANSCHOT.

DE VRACHTENMARKT IN 1949.

Het afgelopen jaar stond, wat de vrachtenmarkt betreft, in het teken van aanpassing aan de realiteit ener door een totalitaire oorlog verarmde samenleving, waarin bovendien de koude oorlog de terugkeer tot normale verhoudingen belemmert.

De uitschakeling van Oost-Europa, welks in- en uitvoer, met uitzondering van Joegoslavië, eenzijdig op de U.S.S.R. is georiënteerd, de burgeroorlog in China, het conflict in Indonesië, de weinig gevestigde toestanden in Birma, Indo-China e.d. zijn evenzovele factoren, die aan een uitbreiding van de wereldhandel in de weg staan. Voegt men daarbij de talloze restricties op het stuk van in- en uitvoer, het chronisch „tekort aan dollars”, het bilateralisme en de discriminatoire bepalingen, die vooral in de landen, welke zich na de oorlog geroepen voelden een eigen handelsvloot te creëren, dan wel een in embryo bestaande nit te breiden onder het motto „eigen lading onder eigen vlag”, dan behoeft het geen befoog, dat het pad van de trampreder niet over rozen ging. Hij toch is meer wellicht dan de ondernemer in enige andere tak van bedrijf afhankelijk van vrije internationale uitwisseling van goederen. Elke beperking oefent invloed op het vrachtenpeil, dat immers geheel en al beheerst wordt door de wet van vraag en aanbod. Voor de trampvaart geldt nog steeds het oude adagium: „Vijf schepen voor zes ladingen stijgende vrachten, vijf ladingen voor zes schepen dalende tendenz”!

De noodzaak om na het einde van de oorlog de allerwegen uitgeputte voorraden in zo kort mogelijk tijdsbestek op peil te brengen en in de meest dringende consumptieve behoeften te voorzien, leidde tot een aanvankelijk schier niet te verzadigen vraag naar scheepsruimte. De gedecimeerde handelsvloot der Europese zeevarende landen, die hun tonnage door oorlogsgeweld met welhaast de helft verminderd zagen, gevoegd bij de noodzakelijke verbouwing tot normaal koopvaardijship van het merendeel der schepen, die, voor de oorlogvoering gebruikt, de oorlog overleefden, waren tezamen oorzaak, dat tegenover een zo dringende vraag ontoereikend aanbod stond, met als onvermijdelijk gevolg stijgende vrachten. Voor spoedig beschikbare ruimte kon men, evenals aanvankelijk in de goederensteer, binnen bepaalde, maar dan toch zeer ruime, grenzen vrijwel bedingen wat men vroeg. Gouden tijden voor het rederijbedrijf, dat, ondanks de in welhaast even snel tempo stijgende exploitatiekosten, zeer ruime bedrijfsoverschotten kon behalen. Men had intussen de harde lessen der jaren volgend op de eerste wereldoorlog niet vergeten, legde zich over het geheel de nodige beperking op bij het vervangen der verloren gegane schepen en bestemde de winsten voor zover daarop de gulzige

hand van de fiscus geen beslag legde, voornamelijk voor de vorming dan wel versterking van reserves. Enerzijds dienden deze om de aanschaffingswaarde der aan te kopen dan wel nieuw te bouwen schepen tot een redelijker peil terug te brengen, anderzijds versterkten zij de liquiditeit en vergemakkelikten zij zodoende de financiering van het vlootherstel zonder beroep op de kapitaalmarkt. Door ervaring wijs geworden wist men, dat deze gouden tijd niet duurzaam zou zijn, dat een kentering niet kon uitblijven!

Welnu, 1949 zal in de annalen der scheepvaart te boek staan als het jaar der kentering. Aanvankelijk, d.w.z. gedurende het eerste kwartaal, bewogen de vrachten zich nog op een alleszins redelijk peil. In de transatlantische vaart droeg de aanzienlijke Amerikaanse kolonexport naar Europa, met name naar Frankrijk en Italië, bij tot een levendige vraag naar ruimte. Een aantal schepen kon zelfs tot lonende vrachten voor achtereenvolgende reizen gedurende de eerste vijf maanden worden bevracht. In April wijzigde het beeld zich echter. De goederenprijzen in Amerika sloegen een dalende richting in, het goederenaanbod liep terug. Toenemende productie in Engeland, dat op groter schaal dan tevoren de uitvoer van kolen hervatte, in Polen en in het Roergebied, maakten Europa steeds minder afhankelijk van Amerika als leverancier, terwijl Amerika zelf voortdurend met arbeidsconflicten in de mijnbouw te kampen had. Deed de terugslag op de vrachtenmarkt zich het eerst gelden in de transatlantische sector, het duurde niet lang of ook elders liepen de vrachten tengevolge van verminderde vraag terug. Enkele cijfers, die uiteraard slechts een globale indruk bedoelen te geven en allerminst op volledige aanspraak maken, mogen ter illustratie van de neerwaartse richting van het vrachtenpeil dienen.

Werd in Januari voor het vervoer van kolen van Noord-Amerika naar Noord-Frankrijk nog circa \$ 9,— betaald, midden Juni was de vracht tot \$ 7,25 gedaald. Naar Rotterdam waren de kolenvrachten in dit tijdsverloop resp. \$ 8,— en \$ 6,—. Wel heel sterk spreekt het beloop der kolenvrachten van Noord-Amerika naar West-Italië, t.w. \$ 9,— in Januari en \$ 4,— aan het einde van het jaar.

Graanvrachten van Noord-Amerika en de Golf, suikervrachten van San Domingo, Cuba enz. hadden een soortgelijk beloop, evenals de graanvrachten van de Laplatarivier, waar maandenlang de zaken trouwens stagneerden, om eerst tegen het einde van het jaar een uitbreiding te ondergaan. Ook hier mogen enkele cijfers ter illustratie van het grillig beloop der vrachten volgen, nl. van niet noordelijker dan San Lorenzo naar Denemarken 75/- teruglopend tot 39/-, naar Zweden 82/6 teruglopend tot eveneens 39/- etc. De weinig gunstige vooruitzichten ten aanzien van retourlading leidde in de zomermaanden, toen hier evenals elders een dieptepunt werd bereikt, tot een vrij scherpe stijging der kolenvrachten van Engeland's Oost- en Westkust naar Zuid-Amerika. Teneinde reders te animeren hun schepen naar Argentinië te dirigeren, daarbij het geenszins denkbeeldig risico lopend, dat na lossing aldaar bij gebrek aan emplooi de schepen in ballast naar elders moesten worden gezonden, hetgeen inderdaad vrij veelvuldig is voorgekomen, betaalden de exporteurs ten slotte 43/- per ton. Toen in November/December jl., dank zij vrij grote verkopen naar Europa, India en Japan de graanvrachten van Argentinië in betrekkelijk snel tempo tot 48/- à 50/- stegen, grepen kolonexporteurs hun kans om de vrachten te drukken met beide handen aan. Hun pogen werd met zoveel succes bekroond, dat bij het schrijven van dit overzicht door reders met een vracht van 28/9 genoeg wordt genomen. In feite is dus het aanvankelijk voordeel der hogere retourvracht door de sterk verlaagde uitvracht voor een groot deel teniet gedaan.

Wat de Noordafrikaanse sector betreft, verdienen de vrij aanzienlijke graanverscheppingen van Marokko, Tunis

en Libië vermelding, zij het, dat ook hier de vrachten, welke aanvankelijk naar het Verenigd Koninkrijk/Continent, Japan en India betaald werden, t.w. resp. 30/3, 62/6 en 70/- tot resp. 17/6, 56/3 en 67/6 terugliepen. Egypte exporteerde wederom rijst naar India op basis van 55/-, geleidelijk dalend tot 37/-, en zout naar Calcutta, Chittagong en Japan tegen resp. 65/- à 40/-, 71/- à 70/- en 60/- à 51/3. Dit zijn uiteraard hoogste en laagste vrachten met tussentijdse fluctuaties.

Zuid-Afrika slaagde er in zijn afzetgebied voor kolen vrij aanzienlijk uit te breiden, dank zij de door de National Coal Board gevolgde prijspolitiek, waardoor Zuid-Afrika met succes de concurrentiestrijd met Engelse kolen kon aanbinden. Dit geldt niet slechts voor de oostelijk van het Suezkanaal gelegen afzetgebieden en Zuid-Amerika, waarheen Zuid-Afrika ook welker exporteerde, maar eveneens voor Noord- en West-Afrika, Italië, West-Indië en Australië, waarheen regelmatig werd geëxporteerd. Zuid-Afrika bood zodoende aan tal van schepen welkom emplooi in een tijd, dat elders lading niet grif werd aangeboden.

Het beloop der ertsvrachten van Noord-Afrika — en Middellandse Zee — was teleurstellend; 16/- van Bona naar Rotterdam is veelzeggend, evenals de daling der vracht voor erts van Bilbao naar het Continent van 17/- tot 10/6.

Van Australië was de vraag naar ruimte voor graanvervoer over het geheel bevredigend, maar de talrijke arbeidsconflicten en met name de langdurige mijnwerkersstaking leidden in tal van gevallen tot min of meer ernstige vertraging, waardoor de reisresultaten ongunstig werden beïnvloed. Werd in Februari voor rekening van het Engelse Ministerie voor Voedselvoorziening nog 82/6 van West-Australië naar het Verenigd Koninkrijk betaald, aan het einde van het jaar was de vracht tot circa 65/- gedaald. Afgezien van enkele ladingen gerst en haver naar Scandinavië, was Australië's graanuitvoer grotendeels bestemd voor Engeland, Ceylon, India en in mindere mate Egypte en de Levant, terwijl gedurende de eerste weken van het nieuwe jaar ook verschillende ladingen naar Japan werden bevracht.

In het Oosten werd de situatie beheerst door een aanhoudende daling van het vrachtenpeil. Afgezien van enkele ladingen katoen naar de Zwarte Zee, beperkte het emplooi van Pakistan zich vrijwel tot zout en graanladingen naar Chittagong. Van Bombay werd erts naar Japan en de Verenigde Staten bevracht, evenals trouwens van Maragao, voornamelijk met bestemming Japan. Van Vizagapatam werd eveneens een aantal schepen voor het vervoer van mangaanerts naar de Verenigde Staten bevracht, terwijl aanvankelijk, d.w.z. tot einde Juli, geregeld kolenladingen van Calcutta beschikbaar waren. Daarna stagneerde de uitvoer, terwijl sedertdien voorkeur wordt gegeven aan schepen onder eigen vlag. Van Bangkok en Kolsichang werd een aantal rijstladingen naar India en Ceylon verscheept, zij het dat ook hier de vrachten een dalende richting insloegen. Japan exporteerde aanzienlijke hoeveelheden schroot naar de Oost- en Westkust van

Noord-Amerika, voorts cement naar Manilla, Calcutta etc., terwijl van Formosa verschillende ladingen suiker naar Japan en Zuid-Amerika werden bevracht. Rest nog volledigheidshalve te worden vermeld de bevrachting van chroomerts van Nieuw-Caledonia naar de Verenigde Staten tegen vrachten variërend van \$ 14,- tot \$ 8,50.

Ik moge met dit globaal overzicht van de trend der vrachten in enkele der voornaamste sectoren van de vrachtenmarkt volstaan en voor de fluctuaties verwijzen naar onderstaande tabel van hoogste en laagste vrachten gedurende het afgelopen jaar betaald (zie de tabel onderaan de blz.).

Afgezien van de vele en velerlei problemen, welke direct of middellijk met de vooralsnog onevenwichtige toestand op economisch en monetair gebied verband houden, bracht het afgelopen jaar nog enkele bijzondere verrassingen van minder aangename aard, daar zij het onkostenbudget der rederijen in plaats van te verlichten veeleer nog verder verzwaaarden. In Januari 1949 toch werden de prijzen der bunkercolen door de National Coal Board in Engelse havens met niet minder dan 25 s per ton tot circa 80/- per ton verhoogd. Ter vergelijking diene, dat de prijs in 1939 circa 20/- bedroeg. Ofschoon Londen niet een bunkerhaven in de gangbare zin van het woord is, geeft onderstaand overzicht van de bunkerprijzen aldaar nochtans een indruk van de aanzienlijke prijsverhoging:

	Op 1 Januari (per ton van 1.016 kilo's).						
	1944	1945	1946	1947	1948	1948	1950
Londen f.o.b. trim-							
med ex lichter	59/-	68/-	67/4½	66/7½	72/-	98/-	98/6

De oliebunkerprijzen bewogen zich gedurende de eerste tien maanden van het afgelopen jaar in dalende richting en reders begroetten deze tendentie met vreugde als eerste symptoom van een, naar zij hoopten, geleidelijk dalend kostenpeil. Helaas werd deze verwachting de bodem ingeslagen. De devaluatie van het pond sterling had een hernieuwde krachtige stijging der prijzen tengevolge, en zoals uit onderstaand overzicht van de gedurende 1949 geldende contractprijzen, die steeds met inachtneming van een bepaalde termijn kunnen worden gewijzigd, blijkt, zijn de prijzen voor diesel- en gasolie zelfs aanmerkelijk hoger dan een jaar geleden:

	Contractprijzen voor levering in Rotterdam, resp. Amsterdam.		
	Stookolie	Dieselolie	Gasolie
1 Januari	114/-	150/-	173/-
21 Januari	106/-	143/-	169/-
12 Februari	96/6	143/-	169/-
23 Februari	89/-	132/-	169/-
14 April	89/-	132/-	158/6
12 Mei	86/6	128/6	158/6
9 Juni	81/6	123/-	148/6
van 1 November af	112/6	172/-	208/6

Deze drastische prijsverhoging was overigens niet het enige nadeel, dat het rederijbedrijf van de devaluatie ondervond. Immers, de havenkosten in „dollar“-havens zijn aanzienlijk gestegen, waartegenover vooralsnog, ofschoon de vrachtenmarkt de laatste maanden iets vaster is, geen voldoende compensatie in de vorm van dienovereenkomstig hogere vrachten staat.

Van:	Naar:	Soort lading	Vrachtbasis	Hoogste vracht	Laagste vracht	Tegenwoordige vracht
Oostkust van Noord-Amerika Australië	Verenigd Koninkrijk/Rotterdam/Antwerpen Middell. Zee/Veren. Kon./Continent	graan	per ton van 1.016 kilo's	85/-	50/-	55/6.
Bangkok/Kolsichang	India/Ceylon	graan	„	100/-	50/-	77/6 ¹⁾
Calcutta	Colambo	rijst	„	45/-	27/-	35/-
Vizagapatam	Verenigde Staten	kolen	„	Rs 21,-	Rs 14,-	Rs 15,-
Durban/Lourenço Marques	Laplata Rivier	mangaanerts	„	\$ 8,25	\$ 5,75	\$ 6,90
Laplata Rivier	Eur. Continent	kolen	„	45/-	26/-	26/- ²⁾
Cuba	Veren. Kon./Continent	graan	„	60/-	33/-	50/-
Noord-Amerika	—	suiker	„	\$ 17,75	52,6	\$ 9,-
—	Nederland	graan	per quarter van 480 lbs. per ton van 1.016 kilo's	14/4½	6/2½ ³⁾	—
Husloa	Rotterdam/Antwerpen	kolen	„	\$ 8,30	\$ 5,-	—
Rotterdam/Antwerpen	West-Italië	pyriet	„	30/-	18/-	24/-
		kolen	„	22/-	16/3	18/9

¹⁾ voor gerst in balen. ²⁾ in October jl. ³⁾ betaalbaar in U.S.-dollars.

Op het nog steeds veelvuldig voorkomend euvel, dat schepen in tal van havens aanzienlijk oponthoud onderwinden, wees ik reeds eerder. Niet slechts wordt de reisduur hierdoor onevenredig langer, hetgeen de resultaten uiteraard ongunstig beïnvloedt, maar het voordeel der grotere vaarsnelheid gaat hierdoor goedgeels verloren. Wat een en ander in de praktijk betekent, moge met een enkel voorbeeld worden verduidelijkt. Op de jaarvergadering der Orient Steam Navigation Co. Ltd. wees de voorzitter er op, dat de kosten van de „Orcaes” met volledige bemanning en passagiers, inclusief rente en afschrijving rond £ 3.000 per dag bedragen. „In working to a schedule, even one day's delay may result in making the round voyage of the ship a week longer for ships have to be kept spaced and as far as possible arrivals in week ends or holidays avoided; one week's delay on each voyage of a steamer means that she wastes a month each year”.

Hoge bouwkosten, dure exploitatie en oponthoud in los- en laadhavens zijn kort samengevat de moeilijkheden, waarmede het rederijbedrijf, los van de in de aanhef genoemde problemen, ook in het afgelopen jaar te kampen had.

Moge 1950 verbetering brengen!

Rotterdam.

C. VERMEY.

PROEVE VAN EEN COURANTENBUDGET.

De Nederlandse dagbladpers, bestaande uit ongeveer vijftig ondernemingen of ondernemingscombinaties, levert per dag ongeveer 2,75 miljoen dagbladen af onder ongeveer 120 verschillende titels. Onder dagbladen verstaat men bladen, welke ten minste zes malen per week verschijnen en voornamelijk met nieuwstijdingen zijn gevuld. Bij een lagere verschijningsfrequentie spreekt men van nieuwsbladen (1 à 5 malen per week verschijnend) en van tijdschriften (eenmaal per week of eenmaal per maand of eenmaal per drie maanden verschijnend). Nieuwsbladen en tijdschriften blijven hier buiten beschouwing.

De genoemde 2,75 miljoen exemplaren kan men als volgt indelen:

A. kwaliteitspers (vier dagbladen) met een gezamenlijke oplage van ca 200.000 exemplaren of ongeveer 8 pCt van de totale oplage van onze dagbladpers. De couranten van groep A hebben een landelijke verspreiding, al wordt soms meer dan de halve oplage van een blad op een beperkt gebied (een grote stad met omgeving) geplaatst;

B. de meer populaire pers (zes ondernemingen) eveneens met landelijke verspreiding, merendeels door min of meer zelfstandige kantoren en drukkerijen verspreid, welke voor het plaatselijke en/of het regionale nieuws zorgen in het voor die streek bestemde gedeelte van de oplage. Groep B omvat ongeveer een miljoen exemplaren per dag;

C. de meer populaire pers met provinciale of plaatselijke verspreiding. Zij omvat enkele grote combinaties, waarvan enige op confessionele basis en andere op zakelijke grondslag. De oplage van groep C kan men op ongeveer 1,5 miljoen stellen.

Voor de volgende beschouwing leek ons bovenstaande indeling beter dan die van de Collectieve Arbeidsovereenkomst voor Dagbladjournalisten, welke bijv. tevens rekening houdt met het verschil in levensstandaard in de grote steden en daarbuiten en beter dan andere indelingen, bijv. die van nieuwsbureaux als maatstaf voor haar tarieven.

Waar is plaats voor nieuwelingen?

Tussen de dagbladen bestaan niet alleen in politiek en confessioneel opzicht zeer grote verschillen, maar ook in zakelijk opzicht; zoals oplage, abonnementsprijzen,

advertentietarieven, enz. Voor een proeve van een courantenbudget zou men gemiddelde getallen kunnen berekenen, maar om de realiteit meer te benaderen kiezen we als uitgangspunt de calculaties voor een nieuw flink dagblad. Dit uitgangspunt geeft tevens een ruimere blik op enkele zakelijke problemen, welke van invloed zijn op courantenbudgetten.

In de groep A zijn de mutaties gering in vergelijking met 15 jaren geleden. Toen gaf groep A dagelijks ca 190.000 exemplaren¹⁾ uit, thans ca 200.000. In groep B zijn in de laatste 15 jaren en vooral in de laatste vier jaren grote mutaties voorgekomen. Men denke aan de opkomst van de Trouw-combinatie en van de Parool-groep, welke thans tezamen ongeveer 400.000 exemplaren drukken. Dat is ongeveer gelijk aan het totaal van De Telegraaf en De Courant-Het Nieuws van den Dag enkele jaren voor de oorlog. Wat de mutaties na Mei 1945 betreft, Trouw²⁾ had begin 1947 een oplage van ca 225.000 exemplaren. Thans kan men die ramen op ongeveer 165.000. In groep C zijn eveneens belangrijke mutaties voorgekomen, welke in dit verband echter niet van belang zijn.

Om enig inzicht te krijgen in de mogelijkheden voor een nieuw dagblad of voor de herverschijning van een dagblad, hetwelk sedert het einde van de tweede wereldoorlog niet meer is uitgegeven, veronderstellen wij, dat er een nieuwe courant met een oplage van 50.000 exemplaren per dag aan het publiek zal worden aangeboden. Genoemde oplage vormt het gemiddelde van een blad behorende tot bovengenoemde groep A. Getoetst aan de ondernemingen in groep B is een oplage van 50.000 exemplaren echter klein, nl. een vierde à een vijfde van een dergelijke landelijke combinatie. Vergeleken met couranten in groep C is 50.000 exemplaren per dag zeer veel, nl. het dubbele tot het driedubbele van de in groep C voorkomende oplagen. Men bedenke, dat de gehele Nederlandse pers een gemiddelde oplage van 2.750.000 exemplaren; plm. 120 titels = plm. 25.000 exemplaren per dagblad heeft.

Op een bestaande afzet van 2,75 miljoen exemplaren betekent een nieuw blad met 50.000 exemplaren niet veel, maar voldoende om een belangwekkende strijd om een plaats in de Nederlandse dagbladpers te doen ontstaan; vooral wanneer het nieuwe of herrezen blad zich een ruimer debiet wil verschaffen dan 50.000 exemplaren. Het is duidelijk, dat het terrein van groep A weinig vooruitzichten biedt. Ten eerste is het terrein beperkt. Ten tweede is in de laatste 15 jaren het totaal van de groep weinig veranderd en in die periode zijn ook de mutaties binnen de groep, uitgedrukt in absolute cijfers, eveneens beperkt gebleven.

Er zit echter wel perspectief in het bewerken van de grensstrook tussen de groepen A en B, maar vooral ten aanzien van de lezers van groep B. Dat brengt mee, dat de prijs voor de gewone advertenties per regel ca 40 cent zal bedragen. In dit verband is een regel één millimeter hoog en $\frac{1}{10}$ van de breedte van het blad, dus één advertentiekolom breed³⁾. Groep A berekent meestal 50 cent of meer per regel en groep C meestal 30 cent en minder.

Het nieuwe of herrezen blad komt dus met 50.000 exemplaren in een groep, waarin dagelijks reeds ongeveer 1 miljoen exemplaren worden gedrukt. Het aanbod wordt met 5 pCt verruimd. Toch betekent dat meer strijd op beperkter terrein dan men op het eerste gezicht zou menen. Want een aantal bladen in groep B heeft een min of meer stevige professionele of politieke band met hun lezers. Voor een nieuweling met een dergelijke inslag is dus slechts het overeenkomstig georiënteerde gedeelte van de lezers van groep B te winnen, die echter reeds een of meer ingevoerde bladen ter beschikking hebben. Is de nieuweling neutraal, dan is ook om deze reden het aantal potentiële lezers veel kleiner dan een miljoen. Met prima nieuws en

¹⁾ Zie Dr Karl Bömer: „Das internationale Zeitungswesen”, 1934.

²⁾ Volgens een eigen advertentie in „World's Press News” van 6 Februari 1947.

³⁾ Dat is bij zeer veel bladen 40 millimeter.

prima voorlichting in prima vorm heeft een nieuw of herrezen blad, neutraal dan wel confessioneel of politiek georiënteerd, uiteraard altijd kans op een goede plaats in de dagbladwereld. Maar ook met genoemde kwaliteiten wacht dan nog een harde strijd. De Nederlandse lezer koopt betrekkelijk weinig losse couranten, maar neemt een abonnement. Hij raakt daardoor gehecht aan zijn blad. Wankelt hij daarin, dan kan een actieve courantenbezorger of propagandist (soms inspecteur genaamd) van het blad hem nog op de abonné-lijst doen blijven. Over het algemeen doen de gehechtheid, de gewoonte en soms de sleur de lezer niet zo heel gemakkelijk van lijfblad veranderen. Dit hebben verschillende couranten ondervonden bij hun herverschijning na betrekkelijk korte onderbreking na de oorlog. Wanneer hij enkele jaren een ander blad dan zijn vroegere courant heeft gelezen, komt de abonné er niet zo spoedig toe tot zijn oorspronkelijk blad terug te keren. Sedert de oorlog is er nu reeds zoveel gelegenheid tot stabilisatie geweest, dat een nieuw of herrezen blad zich zijn plaats wel met bijzondere activiteit inzake journalistiek en acquisitie zal moeten veroveren op anderer monopolioide posities. Dat kost tijd en geld in een vooraf moeilijk te bepalen mate.

Er is intussen een mogelijkheid de bovengenoemde weerstand enigermate te ontgaan. Vóór de tweede wereldoorlog leverden de bladen van groep A een ochtend- en avondblad. Hun abonnementsprijzen van toen en die van nu tonen in gulden niet zo heel veel verschil, maar daarvoor ontvangt de lezer thans veelal alleen een avondblad ter omvang van een ochtendblad van voorheen, d.w.z. ongeveer één derde van de vroegere hoeveelheid met redactionele stof en advertenties bedrukte bladen. Er verschijnen thans weliswaar enkele ochtendbladen, waarvan twee een oplage hebben van respectievelijk ongeveer 100.000 en 175.000. Dit terrein ligt dus zeker niet meer braak, te meer omdat de inhoud en de opmaak (presentatie) goed tot zeer goed voldoet aan de eisen, welke men aan een meestal vlot te lezen ochtendblad stelt. Maar toch biedt de verschijning in de ochtend voor een nieuw of herrezen blad mogelijk meer perspectief dan voor een avondblad. Voor een avondblad lijkt er een plaats te bestaan in de vooralsstroom van B en C en bestaat de mogelijkheid vooral de lezers in laatstgenoemde groep aan te trekken met een huiselijker en localer element, dus met een enigszins andere redactionele opzet.

Proeve van een begroting; de inkomsten.

Thans iets over het budget van een nieuw of herrijzend blad. Wij laten onderstaande proeve aansluiten op de hierboven gemaakte veronderstelling van een oplage van 50.000 exemplaren. De hieronder vermelde cijfers zijn ramingen met een mogelijkheid van afwijkingen van 10 à 30 pCt. Verder zijn enkele veronderstellingen gemaakt, gebaseerd op gemiddelden, bijv. omtrent het aantal advertentiepagina's en bladzijden met redactionele stof.

De belangstellende lezer kan met de concrete gegevens omtrent zijn lijfblad het budget daarvan trachten te calculeren. Er zij nogmaals op gewezen, dat de duur en de kosten van een aanloopperiode moeilijk enigermate nauwkeurig zijn te voorzien, zodat de calculatie alleen betrekking kan hebben op een (weer) gevestigde courant.

1. De opbrengst uit abonnementen en losse verkoop kan bedragen $50.000 \times$ (bijvoorbeeld) f 20 per jaar = f 1.000.000. Er zijn echter altijd misdrukken, onverkochte exemplaren aan stations, enz., zodat het genoemde bedrag te hoog is. Het kan in werkelijkheid heel goed 10 pCt lager ⁴⁾ zijn. Bezorgloon, provisie e.d. berekenen we bij de uitgavenposten.

2. De opbrengsten uit advertenties kan men als volgt benaderen. Aannemende, dat de courant 40 bladzijden

per week telt en dat daarvan 30 pCt met advertenties is gevuld (een „courant” percentage), dan betekent dat 12 bladzijden advertenties per week. Elke bladzijde telt 10 advertentiekolommen van 550 mm hoogte, zodat de opbrengst belooft $10 \times 550 \times 40$ ct per mm = f 2.200 per bladzijde advertenties. Dat levert per week op $12 \times 2.200 =$ f 26.400, of per jaar f 1.372.800. Hiervan gaat de provisie af voor advertentiebureaux e.d., zodat we de netto-opbrengst op ten hoogste f 1,2 miljoen kunnen ramen. Ook dit is te hoog, omdat de regelprijs bij grote contracten, zoals grote distributiebedrijven vooral sluiten, 25 à 30 pCt lager is en voor deze reductie zal de hogere regelprijs voor familieberichten en voor tussen de redactionele tekst geplaatste advertenties wel geen compensatie bieden.

De te hoog geraamde totale inkomsten belopen dus uit abonnementen (inclusief losse verkoop) en advertenties: f 1.000.000 plus f 1.200.000 = f 2.200.000.

De uitgaven.

Deze zijn nog moeilijker te overzien dan de inkomsten, vooral bij een herrijzenis. Met veel voorbehoud kunnen we toch wel de volgende benaderende cijfers opstellen:

1. een redactiestaf van 25 personen met een inkomen van gemiddeld f 6.000 per jaar kost f 150.000;

2. met enkele buitenlandse correspondenten is al spoedig f 100.000 gemoeid, omdat deze „officieuze ambassadeurs” aanmerkelijke representatiekosten hebben;

3. abonnementen op de nieuwsdiensten van persagentschappen en de betaling van andere nieuwsbronnen, speciale artikelen van bekende personen („features”) zijn, vooral wat de laatste twee posten betreft, zeer variabel overeenkomstig het karakter van een courant. Laten we de uitgaven voor het nieuws in totaal bij benadering op f 250.000 stellen;

4. de kosten van het papier kan men hier baseren op een oplage van 50.000 exemplaren met 40 bladzijden per week. Rekent men per bladzijde $7\frac{1}{2}$ gram, dan bedraagt het papierverbruik $40 \times 7\frac{1}{2}$ gram \times 50.000 = 15.000 kg per week of 780.000 kg per jaar. Met de inkt mee kan men op f 450.000 à f 500.000 per jaar rekenen. Een percentage van rond 20 van de inkomsten komt tamelijk goed overeen met gegevens in recente Engelse publicaties, o.a. het recente rapport van de officiële enquête-commissie inzake de Engelse pers.

Wij zijn nu reeds gekomen tot een totaal (posten 1 tot en met 4) van f 150.000 plus f 100.000 plus f 250.000 plus f 500.000 = f 1.000.000.

Dat betekent, dat er uiterlijk f 1,2 miljoen resteert voor: a. het distributie- en propaganda-apparaat voor 50.000 exemplaren, hetgeen ongeveer f 500.000 kan kosten. Veiligheidshalve kan men er 25 pCt à 30 pCt van de totale ontvangsten voor uittrekken; b. de kosten van zetten en drukken, welke eveneens tegen het half miljoen gulden kunnen lopen; c. de uitgaven voor gebouw, enz.; d. diverse uitgaven. Een nadere detaillering van de uitgaven b-d is variërend voor gevestigde couranten. Een nieuw of herrezen blad kan er eenvoudig niet aan denken zich een eigen gebouw en outillage aan te schaffen. Een bouwvergunning is niet waarschijnlijk; voor de outillage (zetmachines en rotatiepers) kan men niet op deviezen rekenen, aangenomen dat op korte termijn levering mogelijk is. De Overheid wenst een economisch gebruik van de bestaande zet- en drukcapaciteit. Aldus blijft alleen over het sluiten van een contract met de eigenaren of beheerders van bestaande gebouwen en outillage. De kosten laten zich dan alleen van concreet geval tot geval nauwkeuriger bepalen dan in de bovengeschetste opzet is gedaan.

Een gevaar voor het budget.

Voor een dagbladbudget bestaat er een typisch gevaar, hetwelk voor de rekeningen van andere ondernemingen niet zo licht zal ontstaan. Aangezien de inkomsten van

⁴⁾ Zie bijv. de advertentie van Het Vrije Volk in het weekblad *Je Maintiendrai* van 2 Mei 1947, waarin H.V.V. een oplage vermeldde van 337.000 exemplaren, waarvan 306.000 exemplaren werden betaald.

een courant rondweg voor de helft uit abonneementen en voor de helft uit advertenties voortvloeiend, kan een snelle stijging van de betaalde oplage de totale inkomsten met slechts de helft van dat stijgingspercentage doen toenemen, indien — zoals meestal het geval is — de hoeveelheid advertenties of de prijs per regel niet evenredig stijgt. De helft van de inkomsten (uit abonnementsgeld) stijgt met de oplage, doch de andere helft (uit advertenties) blijft soms geheel op de oude hoogte. Weliswaar vormen de vaste kosten een belangrijk deel van de uitgaven, doch de variabele kosten plegen de 50 pCt van de totale kosten dikwijls aanmerkelijk te overtreffen. Aldus stijgen de totale uitgaven sneller dan de totale inkomsten door een snelle toeneming van het aantal abonneés. Dit geschiedt vooral in roerige tijden, waarin de adverteerders, vooral ondernemingen, wat terughoudend plegen te worden. De historie der pers bewijst, onder andere door de gebeurtenissen van 1914 in Oostenrijk en Duitsland, dat bovenstaand gevaar zeer dreigend kan zijn. Elke nieuwe abonné is mijn vijand, zei een Weense uitgever.

Wij hebben hier te doen met de zgn. kostenwet van de courant, waarvoor de economen Knies en Schaeffle in hun studies omtrent het perswezen reeds oog hadden en waarvan een econoom uit de latere Historische School, Carl Bücher, een overigens niet onaangevochten formulering heeft gegeven. Intussen geeft de door iedere lezer te constateren verhouding tussen de redactionele en de advertentiekolommen van een dagblad, over een bepaald tijdsverloop waargenomen, reeds heel wat inzicht in de situatie van een dagblad.

Niet alleen de aanloopkosten van een courant zijn een moeilijk te calculeren factor, doch ook reeds de levenskansen op zichzelf. Hoge jeugdsterfte is een typisch verschijnsel bij nieuwe bladen. Dat geldt ook voor een verjongingskuur. Een drastische reorganisatie pleegt een bestaande lezerskring in dergelijke mate te choqueren, dat de meerderheid het lijfblad de rug toedraait zonder dat de courant ten minste even snel voldoende remplaçanten vindt. Toch is daar haast bij, want reorganisatie is zelden een teken van welvaart. Anderzijds hebben eenmaal ingevoerde bladen een taai leven, zelfs in de Engelse pers, welke voornamelijk in de losse verkoop haar afzet vindt.

Courantbudgetten plegen een woelige jeugd van bijkans elk blad te weerspiegelen, een periode, waarvoor hoge sterftecijfers gelden. De rijpheid brengt een veel gelijkmatiger lijn in de jaarbudgetten met als acute gevaren onder andere een snelle toename van de betaalde oplage, gepaard gaande met een relatieve en soms zelfs absolute vermindering van de advertentie-opbrengst. De ouderdom en het einde, dat ook voor elke courant eenmaal moet komen, tonen een dalende trend, vooral in de inkomsten uit abonneementen, waardoor de advertentiewaarde van het blad afneemt, dus ook de advertentie-opbrengst. De moderne grote adverteerders en de bureaux, welke hun belangen behartigen, hebben een open oog voor de advertentiewaarde van een blad en men tracht die in formules⁵⁾ vast te leggen. De ontwikkeling van een courant, zowel in haar (tweede) jeugd of tegen het einde harer dagen, en de resultaten van de studie, welke belanghebbenden daarvan maken, komen tot uiting in de kwantitatieve verhoudingen van redactionele stof tot de advertentiekolommen.

Deze verhouding, alsmede het aantal advertentiepagina's op zichzelf, de abonnementsprijs, de oplage en de advertentietarieven zijn gedeeltelijk met weinig moeite en gedeeltelijk met wat meer inspanning te weten te komen. Tezamen vormen zij belangwekkende indicaties voor het budget van een dagblad.

Rotterdam.

G. DE BRUYN.

⁵⁾ Men zie bijv. het nummer van Juni 1949 en dat voor Sept/Oct. 1949 van Ariadne, periodiek voor het publiciteitswezen.

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES.

„DE ECHTE HOLLANDSE SIGAAR“.

Deze zomer gaf ik, zoals te doen gebruikelijk, een sigaret aan iemand van het personeel in een hotel te Lyon — een gewone, middelmatige sigaret. Hij stak die niet aan: „c'est pour ma femme, ce soir“, en het sigaretje werd zorgvuldig opgeborgen. Daarna begon het mij op te vallen, hoe weinig er eigenlijk wordt gerookt in Frankrijk door het publiek op caféterrassen, op straat door arbeiders, die naar huis gaan en door wegwerkers in de middagpauze. Sigaren in het geheel niet. Eigenlijk geen wonder, bij deze prijzen, kwaliteiten en werkwijze van de tabaksregie. Sigaren zijn dikwijls niet te krijgen in de „winkels“, als men de distributiehokken, zonder sortering van betekenis, met deze benaming zou willen vereren¹⁾. Blijkbaar kan het roken toch wel in aanzienlijke mate worden teruggedrongen. Galsworthy's Forsytes waren zware rokers. Zij rookten prima sigaren in grote aantallen. Wat is er nu van het sigarenroken, ook in Engeland, nog overgebleven!

In het rapport aan de Vakgroep Sigarenindustrie wordt geconstateerd: „zoals in de afgelopen maanden onbetwistbaar gebleken is, vormt roken een noodzakelijke levensbehoefte en zal het Nederlandse publiek in ieder geval blijven roken“. Het is begrijpelijk, dat deze zienswijze zich opdroeg in 1944 en 1945. De omstandigheden maakten in die tijd de behoefte bij velen aan tabak en alcohol zeer begrijpelijk. Of op de lange duur belangrijke verschuivingen toch niet mogelijk zijn, lijkt lang niet onwaarschijnlijk.

Er zijn er in ons land nog altijd velen, die zich de lichte geuren van de drie-cents sigaar gaarne herinneren; die nog weten van sigaren van 4 voor 10 cent, van het Duimbloempje van 13 voor een kwartje, en die nog de goedrookbare centssigaar van vóór 1914 hebben gekend. Toen is de „goede, echte Hollandse, sigaar“ populair geworden. Iedereen rookte sigaren in Nederland.

Het roken daarvan was echt in trek. Men had een zeer ruime keuze tegen heel geschikte prijzen. De sigarenindustrie heeft destijds in ons land een natuurlijke basis gevonden. De bevolking zelf consumeerde grotendeels de eigen productie²⁾.

Als jongeman leerde men het roken van sigaren. Er zijn daarbij enige weerstanden te overwinnen, maar daarna komt ook het genot van het roken van degelijke tabak. Bij de sigaret speelt dikwijls een zekere nerveusiteit van de roker een rol. Wie werkelijk van geur en smaak wil genieten, zoekt de sigaar op.

Vele Nederlanders zullen tegenwoordig nog wel eens bij zich zelf te rade gaan, eer zij overgaan tot de gebruikelijke inkopen van rookartikelen. 18 tot 25 cent per stuk voor een sigaar is dikwijls maar matig. Wie van een goede sigaar houdt komt ook wel tot 40 of 50 cent per stuk. Het roken wordt dan een belangrijke post, als het huishoudelijk budget ermede wordt belast. Het aantal stuks per maand komt al gauw te liggen tusschen de 100 en de 200, het gebruikelijke aanbieden aan bezoekers erbij gerekend. Dan rijst begrijpelijkerwijze de vraag, of men zich het roken niet zal afwennen, of wel af en toe maar een pijp zal stoppen.

¹⁾ „Kennelijk is, dat het lieve Vaderland, onder Gods zegen, voornamelijk aan den Koophandel den vorigen luister te danken heeft gehad. In het bijzonder is alle monopolie te beschouwen als onbestaanbaar met Onze grondbeginselen. Wij hebben alzoo besloten en besluiten bij deze: Vooreerst: dat het monopolie van den tabak, zoodanig als hetzelfde gedurende de Fransche overheersching heeft bestaan, voor altoos binnen onze Landen is afgeschaffd.“ (Stsbl. der Vereenigde Nederlanden, no. 7, 6 December 1813).

²⁾ De Engelse auto-industrieel Lord Nuffield verklaarde dezer dagen: „Er is geen enkele industrie, die een gezonde en bloeiende export kan opbouwen, als het afzetgebied in het eigen land aan het afbrokkelen is, want dat moet eigenlijk de grondslag zijn voor een krachtige staag groeiende productie. De recente regeringsmaatregelen, die neerkomen op een nieuwe reductie van het aantal motorvoertuigen, dat voor de binnenlandse markt wordt vrijgegeven, zijn een regelrechte aanslag op ons nationale prestatievermogen. Als onze industrie een waardige concurrent wil blijven op de overzeese markten, is het noodzakelijk, dat ons, in het eigen land een grotere vrijheid wordt gegeven“.

Afwennen is niet eens zo moeilijk. Na enige weken verdwijnt dikwijls elke aandrang tot roken. „Jonge mensen wennen zich het roken van sigaren niet meer aan”, zegt de sigarenwinkelier. Dat is goed uitgedrukt. Men moet het zich aanwennen om het roken van sigaren aangenaam te kunnen vinden. Het is overigens opvallend hoeveel mensen men tegenwoordig ontmoet, die het roken er aan hebben gegeven en in het geheel niet het verlangen gevoelen om er weer mee te beginnen.

Jongelieden wennen zich het gebruik van sigaren inderdaad weinig meer aan. Sommigen vinden het niet zo erg goed staan, een sigaar, vooral niet op straat; ook weinig in overeenstemming met de stroomlijn, achter het stuurwiel in de auto.

Nu zijn de sigaren tegenwoordig wel bijzonder duur, ook al door de buitengewoon hoge tabaksprijzen en misschien zal men er in slagen tot matiger prijzen te komen als het aanbod van tabak groter gaat worden en de bedrijfsbezetting in de fabrieken kan worden opgevoerd. Het beoordelen van de kwaliteit van een sigaar is voorts een hoogst persoonlijke aangelegenheid en de duurste sigaren worden zeker niet door ieder het meest op prijs gesteld. Het staat wel vast, dat tal van rokers producten aantreffen, die hun smaak zeer goed conveniëren in de lagere prijsklassen. Bij een goedkope sigaar behoeft de kwaliteit nog niet matig of minderwaardig te zijn. Het fraaie uiterlijk in de hoge prijsklassen, de kostbare emballage, kan voor de afzet noodzakelijk zijn; de kwaliteit hangt niet af van de gelijkmatige bruingele kleur!

Ook is de industrie niet uitsluitend of zelfs hoofdzakelijk aangewezen op de grote gebruikers. Voor een zeer belangrijk gedeelte moet zij het hebben van de kleine beurzen, van de mensen die slechts enkele tientallen sigaren per maand plegen te consumeren. Dit heeft dus betrekking op een zeer brede laag van onze bevolking.

Echter, al kan het roken een essentiële behoefte worden genoemd, het is zeker niet ondenkbaar, dat de consumptie van sigaren sterk zou kunnen gaan verminderen. Daarin ligt uiteraard een ernstig gevaar voor onze sigarenindustrie op den duur, als het binnenlandse gebruik zou gaan wegslinken.

In de sigarenindustrie is men zich dit uiteraard ook wel bewust. Men leze, om dit te constateren en vooral om een goed beeld te krijgen van de grote belangen, waar het hier om gaat, de belangwekkende publicatie van de hand van Dr. A. A. G. Meyers: „De Nederlandse Sigarenindustrie” (Uitg.: Vakgroep Sigarenindustrie, 1949); een onderzoek naar de economische en sociale betekenis van de sigarenindustrie voor de Nederlandse volksgemeenschap.

Een vroegere studie over de economische betekenis van de sigaar is vastgelegd in het reeds aangehaalde Rapport aan de Vakgroep Sigarenindustrie, uitgebracht door de hoogleraren Dr P. P. van Berkum en Mr F. de Vries: „Onderzoek inzake maatregelen, te treffen tot herleving der sigarenindustrie in Nederland”, samengesteld met medewerking van Dr Th. L. M. Thurlings (Tilburg-Rotterdam, October 1945).

Enkele gegevens uit dit lezenswaardige rapport mogen hier worden benut. (Het rapport verschaft de cijfers tot 1939; de latere zijn uit andere bronnen verkregen).

Productie	Sigaren mln stuks	Sigaretten mln stuks	Kerftabak mln kg.
1937	1.518	3.971	13,9
1938	1.572	4.299	12,2
1939	1.700	4.675	12,9
1946	831	3.295	4,9
1947	950	5.341	8,5
1948	927	5.562	9,9
1949 (geschat)	990	7.437	12,0
		(in mln guldens)	
1937	64,0	45,8	24,3
1938	65,7	44,6	21,5
1939	71,4	47,8	23,7
1946	101,6	97,4	54,0
1947	135,3	172,0	94,6
1948	157,9	175,3	99,8

Het verbruik moet ongeveer uitkomen op productie plus invoer, verminderd met uitvoer. Bij sigaren en kerftabak overtreft de productie regelmatig het verbruik, zodat er een uitvoeroverschot is.

Verbruik	Sigaren mln stuks	Sigaretten mln stuks	Kerftabak mln kg.	
1937	1.499	4.349	10,8	
1938	1.550	4.766	10,1	
1939	1.678	5.234	11,4	
1946	789	3.332	4,7	
1947	905	5.362	8,0	
1948	884	5.334	8,9	
		(in mln guldens)		
1937	63,2	45,8	18,9	
1938	64,8	49,4	17,6	
1939	70,5	53,5	20,9	
1946	96,8	97,6	52,9	
1947	130,2	172,4	92,0	
1948	152,6	173,8	94,7	
	Productie	Invoer	Verbruik	Uitvoer
		(in mln guldens)		
1939				
Sigaren	71,4	0,1	70,5	1,0
Sigaretten	47,8	1,5	53,5	0,0
Kerftabak	23,7	0,6	20,9	2,9
1948				
Sigaren	157,9	0,1	152,6	5,4
Sigaretten	175,3	1,3	173,8	2,8
Kerftabak	99,8	0,0	94,7	5,1

De sigarenindustrie was wel een typische „home market”-industrie. Bij de sigarettenindustrie telde de import wel mee. Bij de kerftabakindustrie is de export in verhouding tot het verbruik van betekenis. Van de drie tabakverwerkende industrieën was de sigarenindustrie verreweg de belangrijkste, in het bijzonder ook als bron van werkgelegenheid. In 1939 waren in de sigarenindustrie meer dan vijf maal zoveel mensen werkzaam als in de beide andere industrieën tezamen.

Voorts waren meer dan de helft van het totaal aantal employé's in de sigarenindustrie mannelijke meerderjarigen.

Werkgelegenheid.

	Totaal aantal arbeiders	Mannelijke meerder- jarigen	Mannelijke minder- jarigen
Sigaren	27.150	15.128	5.356
Sigaretten	2.169	745	203
Kerftabak	2.734	1.320	480

Volgens het jaarverslag 1947 van de Vakgroep Sigarenindustrie op 30 Juni 1947:

	Mannen	Vrouwen
Sigaren	12.556	2.723
Sigaretten	1.936	859
Kerftabak	1.118	1.272
Totaal	15.610	4.854

Het aantal arbeiders is vooral belangrijk, wanneer men let op de regionale concentratie van de sigarenindustrie. Noord-Brabant, in het bijzonder de zandgrond, was het voornaamste productiegebied. De belangrijkheid van de sigarenindustrie voor Nederland blijkt te meer door het feit, dat de sigarenindustrie — in tegenstelling tot de sigarettenindustrie, die zich voor een overwegend deel in handen van buitenlandse ondernemers, werkende met buitenlands kapitaal, bevindt — geheel met Nederlands kapitaal gefinancierd en geheel door Nederlandse ondernemers geleid wordt.

De rapporteurs kwamen dan ook tot de conclusie, dat van de drie tabakverwerkende industrieën de sigarenindustrie voor de Nederlandse volkshuishouding de belangrijkste is op grond van de waarde van haar productie, de omvang van haar grondstoffenverbruik en haar betekenis voor de stapelhandel in ruwe tabak, de werkgelegenheid, die zij biedt, alsmede op grond van haar nationaal karakter.

Het kan nuttig zijn nog eens te herhalen, wat met nadruk in het rapport is vermeld omtrent de accijnsheffingen.

De grondslag, waarop iedere accijnsheffing dient te berusten, nl. een inelastische vraag naar het te belasten product, ontbreekt bij elk van de categorieën van rookartikelen en bij de sigarenindustrie in het bijzonder. Accijnsheffing bij de sigarenindustrie zal geen merkbaar nadelige invloed hebben op de hoeveelheid, die het publiek consumeert. Heel anders ligt de zaak ten aanzien van rookartikelen.

Weliswaar wil de roker een zo constant mogelijke hoeveelheid tabak gebruiken, doch anderzijds wordt hij door de grenzen van zijn budget in zijn houding bepaald. Dit kan leiden tot het overgaan naar andere prijsklassen van de rookartikelen, maar vooral ook tot het verdringen van de sigaar door de sigaret en daarna van de sigaret door de shag.

Daarom zijn de voortdurende accijnsverhogingen uiterst gevaarlijk voor de sigarenindustrie. Tot zover vermeld rapport.

De accijnsheffing bedraagt thans, sinds aanvang 1949, voor sigaren 27 pCt, voor senioritas 33 pCt. De opbrengst van de tabaksaccijns is aanzienlijk:

1919	nihil (geheven van 1 Juni 1922 af)
1929	f 26,5 mln
1939	„ 39,5 „
1948	„ 177,2 „
1949	„ 212,3 „ (9 maandscijfer op jaarbasis)
		(raming 1949 f 170 mln bruto; 1950: f 190 mln bruto).

Het jaarverslag 1947 van de Vakgroep Sigarenindustrie berekent de baten voor de Schatkist als volgt:

Elke ingevoerde kg ruwe sigarentabak levert de Overheid op:

invoerrecht	f 0,25
invoerbelasting	„ 0,132
statistiekrecht	„ 0,008
accijnzen	„ 3,05
omzetbelasting	„ 1,78
		f 10,22

Dit betekent per 1.000 grote sigaren: $6,6 \times f 10,22 = f 67,45$, d.i. meer dan $1/3$ van de (voor 1947) geldende toegestane kleinhandelsprijs per 1.000 stuks ad f 188. Loonbelasting en ondernemingsbelasting meegerekend, incasseert de Overheid ongeveer de helft van de prijs, die de roker betaalt voor zijn sigaar, aldus het Vakgroepverslag.

Het zijn zware heffingen. Zou het geen overweging verdienen de sigarenindustrie te ontlasten? Er blijven zoveel andere overheidsbelangen dan de directe geldopbrengsten uit de accijnsheffing over.

De controle op de banderolering zou kunnen verdwijnen. Is deze thans wel voldoende effectief, of is de verkoop zonder banderolle belangrijk, bij kleine bedrijfjes en bij thuiswerkers?

Bij deze, veel arbeid verschaffende, industrie hebben zoveel belang; reizigers, grossiers, kantoorpersoneel, tienduizenden winkeliers, tabakshandel, emballage-industrie.

Indien de accijnsheffing het verbruik terugdringt betekent dit voor de Staatskas verlies aan Omzet-, Ondernemings-, Vennootschapsbelasting en voorts aan Loon- en Inkomstenbelasting. Prijsverlaging door wegvallen van de accijns zou het verbruik belangrijk kunnen stimuleren en — mogelijk — voor de Overheidskas per saldo nog voordelig kunnen blijken, de uiteindelijke doorwerkingen in aanmerking genomen.

De accijns wordt berekend van de detailprijs en loopt dus automatisch op met de hoge prijzen voor de tabak.

Bij alcoholische producten heeft men rekening te houden met het gevaar van drankmisbruik. Voor een ongewenst „sigarenmisbruik“ behoeft men echter niet te vrezen.

De kostprijsberekening voor eenzelfde type sigaar, 1939 en 1949, geeft wel een indruk omtrent de oorzaken van de hoge sigarenprijzen van tegenwoordig. Sommige fabrikanten zullen in de opstelling 1949 de tabaksprijzen hoger vinden dan de hunne in dit jaar. Aangenomen zijn

de prijzen, waarvoor in 1949 moest worden gekocht. Ook zullen bij sommigen de lonen iets lager kunnen uitkomen.

De conclusie uit de berechningen moet wel zijn, dat een 6 cents sigaar van 1939 nu, bij eenzelfde kwaliteit, ongeveer 32 cents moet kosten.

Als men de algemene lijn in deze uiteenzetting heeft gevolgd, zal men wel tot de overtuiging komen, dat dit prijspeil voor deze industrie verontrustend is — op den duur.

Kostprijsberekening voor eenzelfde model sigaar, voor 1939 en voor 1949.

Basis 1.000 sigaren	1939		1949
I. Tabak:			
Dekblad			
f 0,85 per kg	f 5,82		f 46,75
Omblad			
f 2,75 per kg	„ 2,48		„ 38,50
Binnengoed			
f 3,30 per kg	„ 1,56	f 9,86	„ 9,90
			f 95,15
II. Lonen:	f 17,46		f 35,12
Soc. lasten	„ 2,23		„ 11,68
		„ 19,69	„ 46,80
III. Verpakking en fournituren	„ 3,05		„ 15,—
IV. Alg. kosten	„ 5,42		„ 16,90
		f 38,02	f 173,85
V. Fabriekskostprijs		f 7,50	f 86,23
VI. Accijns (12½ pCt-27 pCt)		„ 14,13	„ 51,26
VII. Handelsmarges		„ —	„ 8,04
VIII. Omzetbelasting		„ 0,35	„ —
Winst fabriek			
Detailprijs per 1.000 stuks	f 60,—		f 319,38

Medewerking van zeer gewaardeerde zijde verschaft nog berechningen over dezelfde jaren uit een ander bedrijf voor een normaal model sigaar:

	1939	1949	Verhogingsfactor
Tabak	f 7,50	f 50,—	6,7
Lonen	„ 11,50	„ 28,—	2,4
Sociale lasten	„ 1,15	„ 10,—	8,7
Verpakking	„ 3,—	„ 8,—	2,7
Alg. kosten	„ 3,50	„ 10,—	2,9
Fabriekskostprijs	f 26,65	f 106,—	4,0
Accijns (12½ pCt-27 pCt)	f 6,25	f 54,—	8,6
Omzetbelasting	„ —	„ 5,—	—
Handelsmarge	„ 16,—	„ 37,—	2,3
	f 22,25	f 96,—	
Totaal	f 48,90	f 202,—	
Opbrengst 1.000 stuks	„ 50,—	„ 200,—	4,0
Winst fabriek per 1.000 stuks	f 1,10	f 2,—	Verlies

Uit deze cijfers blijkt, dat bij het betrokken bedrijf de fabrikant bij de 5 cents sigaar een netto-provenu van f 1,10 per 1.000 stuks behaalde in 1939. Voor 1949 kwam hij bij de 20 cents sigaar tot een verlies van f 2 per 1.000 stuks, hetgeen overeenstemt met het algemene gevoelen, dat bij de huidige tabaksprijzen een sigaar van 20 cents niet meer lonend kan worden geproduceerd.

Uit de gecijferde verhogingsfactoren blijkt duidelijk, waardoor de sigaren zo duur zijn geworden. De belangrijkste zijn de grondstofprijs, de sociale lasten en de accijns. De handelsmarge beliep in 1939 32 pCt van de opbrengstprijs; in 1949 was het percentage 18½. Alles tezamen genomen kan men zeggen, dat de industrie en de handel een belangrijk offer hebben moeten brengen aan de tabaksmarkt (hoge grondstofprijzen) en aan de fiscus (meer dan verdubbelde accijns en Omzetbelasting).

De industrie heeft nog te lijden onder een geweldige onderbezetting. Het consumptieniveau ligt per hoofd van de bevolking op ca 50 pCt van 1938.

De jaarverslagen van enkele sigarenfabrieken klagen, dat het bezettingspercentage voor 1948 laag was in vergelijking met dat voor 1939, hetgeen ook wel blijkt uit bovenstaande productiestatistieken in hoeveelheden. De situatie van de sigarenfabricage vervult de leiding dezer ondernemingen dan ook met veel zorg. Door de hoge prijs

van de grondstof, door de hogere kosten van de moeilijke verwerking (door tekort aan Java- en Sumatratabakken moeten soms minder geschikte, doch niettemin dure deken- en ombladsoorten worden gebruikt), door gestegen lonen en sociale lasten is het product, dat in kwaliteit achter staat bij het vooroorlogse, zo duur, dat het, als genotmiddel voor de gemiddelde beurs te kostbaar dreigt te worden.

De Overheid bepaalde in 1948 nog de omvang van de grondstoffenimport, hetgeen een sterk vergroten van de productie, waardoor verbetering zou kunnen intreden, onmogelijk maakte.

De afzet in het binnenland ging in 1948 echter vlot en tegen lonende prijzen.

Van de gelegenheid tot exporteren kon weer in belangrijke mate worden geprofiteerd, doch ook voor de export is de toekomst duister, in verband met invoerbeperkingen, zeer hoge invoerrechten en betalingsmoeilijkheden.

Thans mogen de Sumatra-tabakken en de Java-soorten geheel vrij worden gekocht. De tabakken, die uit het dollar-gebied moeten komen, zoals vooral Brasil tabak, Havana tabak, en andere exotische soorten, die nu voor binnengevoerd worden gebruikt, zoals Seedleaf, Blumenau, Domingo, Cubita, zijn nog beperkt te verkrijgen en worden verdeeld op basis van het quotum 1939, in verband met de schaarste aan deviezen. Wanneer deze ruimer beschikbaar komen, zal ook deze restrictie spoedig tot het verleden behoren.

De echte Hollandse sigaar heeft als dekblad het zo geliefde zandblad. De onderste bladen van de tabakspant zijn het eerst bestorven; de eiwitstoffen daarin worden in het bladmoes op natuurlijke wijze omgezet. Zij zijn echter ongeschikt voor machinale verwerking door de structuur van het blad, door „zandigheid”, brosheid, gaatjes door insecten, spatten e.d. De machine *stanst*, kan dus alleen egaal blad verwerken. De sigarenmaker *sniijdt* het blad, *sniijdt* om de gaatjes heen.

In de landen met machinale sigarenindustrie, Amerika, Denemarken, Zweden, wordt voor dekblad gebruikt het „gladblad”, d.i. voetblad of plukblad. Waar de sigaar een typisch kwaliteitsartikel is, waarbij de smaak van de consument de doorslag geeft, kan de Hollandse sigaar, de zandbladsigaar, een eigen plaats behouden, naast die der geheel gemechaniseerde industrie, die eigenlijk toch wel iets anders produceert.

Onze industrie zou misschien kunnen worden verdrongen door de Zuitse, die zeer goed, mogelijk beter, is onderlegd, en de beschikking heeft over uitstekende vakbekwaamheid.

Opleiding voor het vak heeft steeds, bij onze sigarenfabrikanten, veelvuldig plaatsgevonden in Duitsland. Echter is het voor Duitsland ook al sinds lange tijd zwaarlijk geweest om aan het goede dekblad te komen.

De publicaties van het C.B.S. met betrekking tot de 12e volkstelling geven een globale indruk met betrekking tot de vraag, hoe de Nederlandse bevolking werkt. Daaruit blijkt, dat het grootste gedeelte van de arbeidende bevolking werkt *niet in handel en verkeer, niet in de landbouw, maar in de industrie*. Het kost zeer veel moeite, een nieuwe industrie te stichten. Instandhouden van een bestaande bedrijfstak is eenvoudiger.

Het zou dan ook buitengewoon te betreuren zijn, indien een echt nationale industrie, die zich een grote naam heeft verworven, die dus over een grote goodwill beschikt, zou moeten wegwijnen.

Een dergelijke industrie moet in de eerste plaats steunen op het verbruik in het land zelf.

Het kan van nut zijn, hierbij eens te denken aan de ontwikkeling van de wijnbouw in Luxemburg. Dit te meer, omdat er allicht enkelen zijn, die, al te gemakkelijk, de kwestie menen te kunnen afdoen met de opmerking: wijn en sigaren — kunnen best worden gemist — allebei

overbodig! Dertig, veertig jaren geleden produceerde Luxemburg ook wel wijn, maar de wijnliefhebbers uit Luxemburg gaven de voorkeur aan geïmporteerde wijnen en dronken overigens hoofdzakelijk bier³⁾. De druiven, die langs de Moezel groeiden, werden grotendeels naar Duitsland verkocht, waar de Luxemburgse Moezelwijnen werden gebruikt voor coupages. Aan de productie van de grondstof werd in Luxemburg niet die verfijnde zorg besteed, die wijn behoeft. In 1925 werd deze uitvoer onmogelijk tengevolge van de Duitse contingenteringspolitiek. Toen is, voornamelijk door activiteit van coöperaties van wijnboeren, een afzetmarkt gevonden *in het eigen land*.

Door verbetering van de kwaliteit van de wijnen en door het energiek bewerken van de verkopers, dat zijn de Luxemburgse café- en restauranthouders, is het verbruik in Luxemburg opgevoerd van (vóór 1925) 5 liter tot 25 liter per hoofd per jaar. Het eigen land verschaft daarmede een natuurlijke basis, waarop de producent kan steunen. Dit is mogelijk gebleken door de grootst mogelijke zorg te besteden aan twee belangrijke factoren: kwaliteit en prijs.

Zo staat het ook met onze sigarenindustrie⁴⁾. Deze staat en valt op den duur met de eigen binnenlandse markt, waarbij weer de beide factoren: kwaliteit en prijs de doorslag zullen geven.

J. BRANDS.

³⁾ Weekblad Horeca 25 Maart 1949.

⁴⁾ Sigarenfabrieken, die dure sigaren fabriceerden, stonden in de depressie na 1930 in de Verenigde Staten voor een algehele debâcle. Een der fabrikanten vond de moed de productie te richten op de sigaar van \$ 0,05, de „nickels”. Dit werd een enorm succes (Gedenkschrift Deli Mij 1941).

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

Ook gedurende de afgelopen week bleef de geldmarkt uiterst krap. De weekstaat van De Nederlandsche Bank per 6 Februari gaf aan, dat er in de eerste week na de moeilijke maandultimo slechts een relatief gering herstel plaatsvond in de liquiditeitspositie der banken en geldmakelaars. Het feit, dat er in Februari weinig schatkistpapier vervalt, speelt hierbij uiteraard een belangrijke rol. De voorschotten en beleningen, alhoewel t.o.v. de week tevoren met f 19 mln teruggelopen, hadden nog altijd de aanzienlijke omvang van f 175 mln. De saldi van Nederlandse banken bij de circulatiebank bedroegen f 33 mln, d.i. f 6 mln méér dan de vorige week.

Callgeld noteerde de gehele week $1\frac{1}{2}$ pCt, maar was moeilijk te verkrijgen. De marktdisconto's kwamen vrijwel alle hoven de $1\frac{1}{2}$ pCt, zodat degenen, die om liquiditeitsredenen gedwongen waren schatkistpapier te verkopen, dat zij vroeger in de vorm van jaarpromessen met een discontovoet van $1\frac{1}{2}$ pCt per jaar bij de Agent van het Ministerie van Financiën hadden gekocht, over de resterende looptijd van dit papier verlies leden. Teneinde dit verlies nog zoveel mogelijk te beperken, bestond er een tendentie zo kort mogelijk lopend papier te verkopen. Er waren echter moeilijk kopers te vinden.

Maart- en Aprilpapier werd op $1\frac{1}{2}$ pCt aangeboden, 3 en 4 maandspapier op $1\frac{5}{8}$ pCt, terwijl langer lopend papier op $1\frac{3}{16}$ pCt was te krijgen. Het hoge disconto voor Maart t/m Junipapier is te meer opmerkelijk, daar bij de betaling op 15 Maart a.s. van inschrijvingen op de f 200 mln $3\frac{1}{4}$ pCt Nederlandse Staatslening 1950 schatkistpapier in betaling mag worden gegeven, vervallende tussen die datum en 30 Juni, met een renteverrekening van f 3 per dag per f 100.000 schatkistpapier (overeenkomende met $1\frac{3}{32}$ pCt per jaar). Degene, die thans in staat is bijv. een promessee van f 100.000, vervallende 30 Juni à $1\frac{5}{8}$ pCt aan te kopen, om haar op 15 Maart in te leveren, maakt bijv. over de

periode van 13 Februari tot 15 Maart een rente van $3\frac{1}{2}$ pCt, een voor kort geld ongekend hoog percentage. Het bestaan van een dergelijk rendement is wel een aanwijzing voor het ontbreken van voldoende aanbod.

De kapitaalmarkt.

Indonesische fondsen ondergingen gedurende de verslagweek enige daling, mede tengevolge van baisse verkopen van de beroepshandel. Aanleiding hiervoor waren vnl. berichten uit Indonesië omtrent schattingen, welke aan ondernemingen buiten de wet om worden opgelegd en omtrent vernielingen, die in sommige streken nog steeds plaatsvinden.

Het herziene Westontwerp Dividendbeperking, dat de vorige week bij de Tweede Kamer werd ingediend, bevat een clause, krachtens welke Nederlandse N.V.'s, waarvan ten minste $\frac{1}{4}$ van het kapitaal in buitenlandse handen is, niet onder de dividendbeperking vallen. Een aantal dezer aandelen steeg als gevolg hiervan gedurende de afgelopen week in koers.

De belegging in aandelen door pensioenfondsen en dergelijke institutionele beleggers kan wellicht enigszins worden gestimuleerd door de bij het Wetsontwerp Belastingherziening 1950 voorgestelde afschaffing van de beperkte belastingplicht dezer fondsen voor de vennootschapsbelasting, welke uitsluitend bestaat uit het niet teruggeven van de op dividenden ingehouden dividendbelasting ad 15 pCt. Veel invloed op de beurs had dit bericht overigens niet, hetgeen niet verwonderlijk is, daar de hier bedoelde beleggers in het algemeen niet sterk voor aandelenbelegging zijn geporteerd, ook niet, nu voortaan niet langer 15 pCt van de inkomsten daarop zal worden afgehouden.

Op de obligatiemarkt waren weinig verschuivingen merbaar, verband houdend met de nieuwe staatslening, hetgeen en in verband met de omvang en in verband met de leningsvoorwaarden' begrijpelijk is.

	3 Febr. 1950	10 Febr. 1950
Aand. indexcijfers		
Algemeen	164,7	163,4
Industrie	227,4	226,3
Scheepvaart	153,5	153,9
Banken	135,7	135,4
Indon. aandelen	68,5	66,9
Aandelen		
A. K.U.	183 $\frac{3}{4}$	183
Philips	230	231 $\frac{1}{2}$
Unilever	225 $\frac{1}{2}$	226
H.A.L.	161 $\frac{1}{2}$	159
Amsterdam rubber	152	150 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	161 $\frac{3}{4}$	158 $\frac{3}{4}$
Kon. Petroleum	294 $\frac{1}{2}$	292
Staatsobligaties		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	81 $\frac{3}{8}$	81 $\frac{5}{16}$
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	98 $\frac{1}{2}$	98 $\frac{11}{16}$
3 pCt Invest. certif.	99 $\frac{1}{16}$	99 $\frac{1}{16}$
3 pCt Dollarlening 1947	98 $\frac{1}{2}$	98 $\frac{3}{8}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt 1948	100 $\frac{7}{8}$	100 $\frac{1}{2}$

DE BELGISCHE GELD- EN KAPITAALMARKT IN JANUARI 1950.

In de eerste dagen van de maand Februari heeft de Nationale Bank van België haar jaarverslag gepubliceerd over 1949. De passages uit de inleiding, die hieronder worden weergegeven, bevatten enkele interessante aandui-

dingen over de geldpolitiek, die de instelling denkt te voeren in de onmiddellijke toekomst en over de principes, die aan de grondslag van die politiek liggen. Over de algemene richting van de politiek is de lezer vlug gefixeerd: „Bij de aanvang van het nieuwe jaar spreekt de Bank de wens uit dat de monetaire en financiële politiek die onmiddellijk na de bevrijding werd ingeluid en sindsdien een opmerkelijke continuïteit vertoonde, zou worden voortgezet” (blz. 13). De Bank is van oordeel, dat een verdere vermindering van de discontovoet momenteel niet wenselijk is. „Immers, gelet op de ruime geldliquiditeit, is het niet raadzaam de omvang van het ongebruikte geldvolume door de scherpere daling van de rentestand nog te vermeerderen” (blz. 9). In verband met de bestrijding van de werkloosheid wordt de volgende mening uitgesproken. „Daar het er om gaat dit verschijnsel (de werkloosheid) geleidelijk en duurzaam te bestrijden, dient zulks zonder inflatoristische middelen nagestreefd; zoniet zal de oplossing van het probleem alleen maar worden verdaagd, om zich uiteindelijk nog scherper te stellen. De geldmiddelen zijn in het binnenland ruim nagenoeg beschikbaar om een normale financiering van de economische bedrijvigheid op een hoog peil te verzekeren. De Bank zal hieraan haar medewerking niet weigeren, vooral waar het gaat om het disconto van handelspapier dat verband houdt met verwezenlijkte transacties. . . . Bovenstaande beschouwingen gelden eveneens voor de buitenlandse handel. Het handhaven van een hoge uitvoer door middel van een buitensporige creditverlening aan het buitenland, komt ten slotte hier op neer, dat de Belgische gemeenschap de lasten draagt van de betalingen, die het buitenland aan de uitvoerbedrijven moet doen. Deze bedrijven moeten zich aan de nieuwe omstandigheden aanpassen, zij moeten zich hun concurrentievermogen versterken, teneinde hun afzet te verhogen in landen met gezonde valuta die hun invoer werkelijk betalen” (blz. 14-15). Ten aanzien van de verwezenlijking van Benelux is de Bank van oordeel, dat de moeilijkheden die hierbij oprijzen, slechts een voorbeeld zijn van de Europese monetaire moeilijkheden. „Deze kunnen geen oplossing vinden binnen het enge kader van de bilaterale betrekkingen tussen de betrokken landen. Zolang de valuta's niet omwisselbaar zijn en dientengevolge compensatie tussen vorderingen en schulden in vreemde deviezen onmogelijk is, zal het niet volstaan de gezamenlijke betalingsbalans van Benelux in evenwicht te brengen. Bovendien, daar België zich in een creditpositie tegenover Nederland bevindt, vereist het tot stand komen van de Economische Unie dat Nederland aan zijn verplichtingen kunne voldoen, in voor België en Luxemburg bruikbare, d.w.z. omwisselbare deviezen” (blz. 11-12).

Over de feitelijke evolutie van de geldmarkt valt niet veel bijzonders te vermelden. De daggeldrente bleef vast op $1\frac{1}{4}$ pCt. Het Herdisconterings- en Waarborginstituut verhoogde om technische redenen de herdiscontovoet van eerste-rangspapier met $\frac{1}{8}$ pCt (3 pCt tegenover $2\frac{7}{8}$ pCt vroeger). De banken hadden het opnieuw ruimer, wat na het jaareinde nogal begrijpelijk is. De deposito's groeiden overigens terug aan. Alleen de Schatkist had het nog niet bijster ruim, in hoofdzaak omwille van een contractuele terugbetaling van \$ 20 mln (1.000 mln Bfrs) aan het Muntfonds.

Kapitaalmarkt.

De obligatiemarkt bleef in Januari dezelfde kenmerken vertonen als voorheen: ruim en vast. De ruimte werd bevestigd door de vlugge intekening van de 4 pCt lening Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen, groot 1.500 mln frs; op vier dagen was inderdaad alles uitverkocht. De markt voor uitstaande leningen ondervond hiervan niet de minste hinder, want de koersen gingen nog merkkelijk naar omhoog. Vooral het papier met lange looptijd stond in vraag. Het renteschema kwam dan ook verder naar omlaag.

Netto-rendementen van de voornaamste obligatietypes 1).

Obligatietype	Looptijd	Aug.	Dec.	Jan.
		1948	1949	1950
Schatkistcertificaten	3 à 10 j.	4,83	4,64	4,64
Kasbons steden	3 à 10 j.	5,07	4,79	4,72
Staatsrenten	meer dan 30 j.	4,73	4,49	4,47
Industriële obligaties	12 à 15 j.	6,06	5,31	5,16

1) Er werd rekening gehouden met eventuele terugbetalingspremiën op de vervaldag.

Teneinde de binnenlandse markt te ontlasten en omwille van de gunstige rentestand plaatste de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid een 4 pCt lening in Zwitserland; de intekening ging vlot van de hand. De lening is 50 mln Zw. frs groot en heeft een minimumlooptijd van 8 en een maximumlooptijd van 12 jaar. Bij de intekening moest 0,5 pCt agio op de nominale waarde worden betaald. In het binnenland stelde dezelfde instelling zopas een nieuwe 4,25 pCt lening on tap open. Het papier heeft een looptijd van enkel 5 jaar en wordt daarboven met een disagio van 0,5 pCt geëmitteerd.

Op de aandelenbeurs liep de hausse, die in November inzette, nog door tot in de eerste helft van Januari. Daarna nam het dagelijks verkoopcijfer merkelijk af (gemiddeld 36 mln omzet over de laatste twee weken, tegenover 61 mln frs over de eerste twee). De koersen hielden nochtans goed stand en de maand werd maar net 0,9 punt afgesloten beneden het hoogtepunt van het gemiddelde koerspeil (180,9 per 11 Januari tegenover 180 per 31 Januari). Over geheel de maand kan een gemiddelde stijging van 3,3 pCt worden genoteerd. De hausse was vooral geconcentreerd op binnenlandse aandelen met verbeterde rendementsperspectieven (sectoren glas, bouw en textiel). Het gemiddeld netto-rendement op koers van 76 Belgische en koloniale hoofdfondsen, genoteerd op de beurs te Brussel, bedroeg per einde Januari 3,71 pCt. Tot slot nog enkele koersindices:

Koerspeil op de aandelenbeurs te Brussel.

(indices basis 1936-'38 = 100).

	31-12-'48 31-12-'49 31-1-'50		
	Industriële aandelen	144	169
Openbaar nut	93	142	146
Financiële instellingen	93	117	124
Koloniale aandelen	225	233	240
Gemiddeld koerspeil	149	174	180

Brussel.

V. VAN ROMPUY.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt- en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoeft bij resp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rekening (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
2 Jan. '50	751.544	162.685	560.312	173.823	3.066.403
9 Jan. '50	751.676	164.701	567.568	140.002	3.012.451
16 Jan. '50	882.511	169.314	601.436	154.923	2.977.163
23 Jan. '50	882.647	161.206	620.222	146.890	2.950.440
30 Jan. '50	882.755	137.235	656.686	193.970	3.009.217
6 Febr. '50	882.866	102.093	684.119	174.916	2.988.360
13 Febr. '50	883.012	82.608	669.641	157.363	2.957.260

Data	Saldi in rekening courant					
	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46	527.346	610.417	3.184	60.136	484.929	343.158
2 Jan. '50	607.829	610.417	3.179	37.288	481.022	319.343
9 Jan. '50	640.731	624.363	3.225	35.236	492.965	329.323
16 Jan. '50	642.691	624.363	3.226	34.690	469.303	372.877
23 Jan. '50	620.201	624.360	3.160	27.074	477.667	392.018
-6 Febr. '50	570.881	642.304	1.949	32.613	507.060	384.523
13 Febr. '50	528.253	692.602	1.947	26.638	518.512	357.454

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt- en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilveren tekenmunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderbaar in betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
18 Jan. '50	674.695	65.767	14.891	67.952	1.525.389
25 Jan. '50	674.695	83.232	14.903	35.378	1.524.177
1 Febr. '50	674.695	47.032	14.832	69.591	1.645.632

Data	Diverse Rekeningen (Actief)	Bankbiljetten in omloop	Rekeningcourant saldi		Van anderen
			Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.A.C. hulp	
31 Mrt. '47	81.527	453.816	—	—	503.718
18 Jan. '50	37.445	934.958	—	189.439	1.206.165
25 Jan. '50	36.762	934.908	—	189.439	1.220.904
1 Febr. '50	38.509	928.297	—	—	1.289.291

Muntbiljettencirculatie per 31 Maart 1947 f 646.830.979.

Muntbiljettencirculatie per 18 Jan. 1950 f 983.263.293,50.

Muntbiljettencirculatie per 25 Jan. 1950 f 988.882.898,50.

Muntbiljettencirculatie per 1 Febr. 1950 f 990.280.812,25.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	31-Jan. 1950	23 Jan. 1950
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 635.876.097,26	f 642.690.776,11
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 4.001.638,52	„ 531.103,85
Kasvorderingen wegens dietverstrekking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 367.115.088,30	„ 338.674.687,12
Voorschotten op ult. December 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. courant op: V.S. Indonesië	„ 37.495.000,—	„ 37.495.000,—
Suriname	„ 29.588.751,03	„ 30.432.757,03
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 404.123.522,44	„ 404.182.210,49

Verplichtingen	31-Jan. 1950	23 Jan. 1950
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	f 1996.591.200,—	f 1996.391.200,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1.600.000.000,—	„ 1.600.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil)	—	—
f 5.976,8 mln, w.o. garantie Bretton Woods f 1.151 mln	„ 4825.800.000,—	„ 4828.300.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 139.369.621,50	„ 138.850.608,—
Schuld op ult. December 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 132.688.706,10	„ 132.688.706,10
Schuld in rek. courant aan: V.S. Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	„ 18.488.339,05	„ 18.488.339,05
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 20.134.481,14	„ 20.308.901,02
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 386.972.546,52	„ 404.540.193,24
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 1.584.707.347,62	„ 1.583.762.267,15

**INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN
IN NEDERLAND ¹⁾ ²⁾.**

Juli '38-Juni '39 = 100	1946	1947	1948	Sept. 1949	Oct. 1949	Nov. 1949
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	209	230	228	228	238	240
dierlijke	191	199	233	240	250	285
totaal	200	214	231	235	244	265
Grondstoffen:						
houtw. buitenlands	463	631	567	517	517	517
chem. producten ..	272	342	376	358	359	358
textielwaren	258	284	283	294	304	306
leder	224	243	304	610	691	738
metaalwaren	261	294	306	305	313	311
papierwaren	332	474	524	338	362	381
hulpstoffen	170	201	216	264	264	265
totaal	282	328	342	365	374	376
Afgewerkte producten:						
glas, aardewerk enz.	238	256	269	282	285	286
houtwaren	349	390	382	374	374	371
chem. producten ..	328	318	325	358	361	374
textielwaren	315	344	360	395	388	416
lederwaren	292	321	330	381	385	399
papierwaren	283	303	347	353	343	342
gefabr. voed. midd.	211	223	225	234	234	235
metaalwaren	248	263	270	274	274	274
totaal	261	276	283	298	297	303
Algem. indexcijfer....	251	271	281	295	297	305

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1941.

◆ Voor kantoor of bedrijf ◆

Vraag en Aanbod inzake Kantoorbehoefden, Brandkasten, Machines, Gebouwen, Industrierreinen, enz.

Bedrijfsgebouw

zo nodig met woning tegen zeer aannemelijke voorwaarden te koop in gemeente dicht bij Bergen op Zoom. Permanent overschot aan jeugdige arbeidskrachten.

Brieven aan het Economisch Technologisch Instituut voor Zeeland, Nieuwstraat 27, Middeburg.

Inschakeling van deze rubriek brengt Uw annonce onder de aandacht van de functionarissen der grote bedrijven

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Henripman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W. Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries, Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60; voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

GEO. WEHRY & Co. N.V.

AMSTERDAM

★

Vestigingen: Batavia (en 26 andere vestigingen in Indonesië), New York, Buenos Aires, Manchester, Londen, Brussel, Melbourne, Tokyo, Osaka, Nagoya, Singapore, Penang, Kuala Lumpur

Agenten: in alle Zuid-Amerikaanse Staten

Groothandel

DEZE WEEK:

Belastingverlaging

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland. Plaats voor export een aanbieding in de rubriek TRADE OPENINGS.

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Vacatures

Gevraagd

ADJUNCT CHEF

van een commerciële afdeling, door grote industriële onderneming te Amsterdam. Diploma M.T.S. werktuigbouwkunde vereist. Sollicitanten moeten beschikken over commerciële ervaring en kennis van de moderne talen. Ervaring op organisatorisch gebied en in de omgang met medewerkers strekt tot aanbeveling. Leeftijd 30—40 jaar.

Sollicitaties met pasfoto en uitvoerige inlichtingen van opleiding, levensloop en werkkring, te richten onder E S 1800, aan RICARDO'S Adv. Bur., Amsterdam-C.

Vacatures

Eén der grootste Nederlandse bedrijven vraagt ter versterking van de bestaande staf

ervaren ADMINISTRATEURS

Vereist: een grondige, praktische en theoretische kennis van de bedrijfs-economische en administratieve vraagstukken, welke zich in een moderne administratie van een groot bedrijf voordoen.

Salaris: f 6.000.- tot f 10.000.-, afhankelijk van bekwaamheid en ervaring.

Sollicitaties, met pasfoto, te richten onder No. ESB1652 aan het Bureau van dit blad

GRAFOLOOG

H. LANOY - ROTTERDAM

PSYCHOL. ADVIEZEN

J. Luykenstr. 6, Tel. 50199

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

GROOTHANDEL IN LEVENSMIDDELEN

met uitstekende verbindingen met binnenlandse markten en fabrieken, wenst deze relaties te benutten voor import en export; stelt zich daarom voor om in Rotterdam of Amsterdam een geheel zelfstandige afdeling daartoe op te richten.

Zoekt

een actieve en energieke jongeman

die, uitstekend onderlegd in de moderne talen, enige kijk heeft op boekhouden en ambitie heeft om dit werk, waarbij grote mogelijkheden zijn weggelegd, ter hand te nemen.

Gevraagd wordt iemand, bij voorkeur met enige ervaring, die bereid is uit niets iets groots op te bouwen.

Br. met foto onder no. ESB 1650, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

AMSTERDAMSCHER BANK N.V. - INCASSO-BANK N.V.

MAANDSTAAT PER 31 JANUARI 1950

ACTIEF

Kas, Kassiers en Daggeldleningen f	21.917.281,64
Nederlands schatkistpapier	800.773.400,-
Ander overheidspapier	22.685.000,-
Wissels	11.345.542,53
Bankiers in binnen- en buitenland	52.307.781,79
Effecten en syndicaten	9.127.421,93
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	22.846.541,24
Debiteuren	257.319.065,24
Deelnemingen	10.822.806,76
Gebouwen	6.000.000,-

f 1.215.144.841,13

PASSIEF

Kapitaal	f 70.010.000,-
Reserve	33.500.000,-
Bouwreserve	6.000.000,-
Deposito's op termijn	91.121.752,05
Crediteuren	969.520.118,21
Door derden geaccepteerd	200.560,-
Diverse rekeningen	44.792.410,87

f 1.215.144.841,13

Bij de Directie Wieringermeer (N.O.P.) te Zwolle, kan worden geplaatst

SOCIOGRAAF

Vereist is een academische graad in de Sociografie, sociale geografie, of economische geografie.

Candidaten met ervaring op gebied van sociaal onderzoek genieten de voorkeur.

Sollicitaties vóór 21 Februari a.s. te richten aan de Directeur van de CENTRALE PERSONEELSDIENST

BINNENHOF 4 TE 'S-GRAVENHAGE
onder motto L/Soc.- 51.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,- per jaar; voor België/Luxemburg f 28,- per jaar te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijkdelen (per zeepost) f 26,-, overige landen f 28,- per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangehekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

De K.L.M. vraagt:

Enige bekwaame bedrijfseconomen en financiële deskundigen

ter assistentie van de leiding der afdeling Financiën en Administratie.

Sollicitaties, met pasfoto, te richten aan de Afd. Personeelszaken K.L.M., Postbus 121, Den Haag.